

ԳԱՎԱՌԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՀՈԴՎԱԾՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

2020

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆ ՏՊԱԳՐՎՈՒՄ Է
ԳԱՎԱՌԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ԳԻՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՈՐՈՇՄԱՄԲ:

**ԳԱՎԱՌԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ԳԻՏԱԿԱՆ ՀՈՂՎԱԾՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ**

**COLLECTION OF SCIENTIFIC ARTICLES OF
GAVAR STATE UNIVERSITY**

**СБОРНИК НАУЧНЫХ СТАТЕЙ
ГАВАРСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА**

*Ժողովածուն նվիրված է Ղևոնդ Ալիշանի ծննդյան
200-ամյա հոբելյանին (Մաս I):*

*The collection is dedicated to the 200th anniversary of the birth of
Ghevond Alishan (Part I).*

*Сборник посвящен 200-летию со дня рождения Гевонда Алишана
(Часть I).*

ՆԵՐԱԾԱԿԱՆ ԽՈՍՔ

Գավառի պետական համալսարանի 23-րդ գիտաժողովը հոբելյանական է՝ նվիրված Մխիթարյան միաբանության հայր Ղևոնդ վարդապետ Ալիշանի ծննդյան 200-ամյակին:

Գիտաժողովը կայացավ նոր կորոնավիրուս (COVID-19) «թագավարակ» համավարակի հետևանքով Հայաստանի Հանրապետությունում հայտարարված արտակարգ դրության պայմաններում, առցանց ձևաչափով:

Շնորհակալություն եմ հայտնում գիտաժողովի կազմկոմիտեին՝ տիկին Հրանուշ Հակոբյանի նախագահությամբ, գիտաժողովի հարյուրից ավելի մասնակիցներին՝ իրենց գիտական-հետազոտական գործունեության համար:

Երախտագիտություն եմ հայտնում Վենետիկի Մխիթարյան միաբանության քահանայապետական պատվիրակ, Թուրքիայի Հայ կաթողիկե թեմի առաջնորդ Գերապայծառ Տեր Լևոն արքեպիսկոպոս Զեքիյանին, ով պատվել է գիտաժողովն առցանց մասնակցությամբ:

Գիտաժողովի խորհուրդն է՝ հարգանքի յուրօրինակ տուրք մատուցել հայր Ղևոնդ Ալիշանի հիշատակին, ում ողջ գիտակցական կյանքն ու գործունեությունը հայագիտությանն անմնացորդ ու անձանձիր, սիրով ու երկյուղածությամբ ծառայելու բացառիկ օրինակ է: Ալիշանի

ստեղծագործության կիզակետում ազգային ինքնաճանաչման և ազատագրության գաղափարն է՝ թաթախված անհուն սիրով առ հայրենիք: Նա իր հայրենի լեռների, գետերի, բնաշխարհի, սրբերի ու նահատակ հերոսների, արքաների ու ռամիկների հավատավորն էր, մայր ժողովրդի անմնացորդ նվիրյալը:

Ղևոնդ Ալիշանը ծնվել է 1820 թվականի հուլիսի 6-ին, հին տոմարով՝ հուլիսի 18-ին Կոստանդնուպոլսում: Ծննդյան անունն է Քերովբե Պետրոս-Մարգարի Ալիշանեան: Հոգևոր ծառայության անցնելիս մկրտվել է Ղևոնդ Ալիշան, իսկ գրական անունը կամ գրչանունն է՝ Նահապետ: Այստեղից էլ Նահապետի երգերը՝ «Երգք Նահապետի» սքանչելի տաղերը, որոնք տեղ են գտել «Նվագներ» ընդհանուր վերնագրով 5-հատորյակում, գրված են աշխարհաբարով և երաշխավորում են Ալիշանի հաստատուն տեղը հայ գրականության պատմության մեջ: Ալիշանը զբաղվել է մանկավարժական, գիտական, թարգմանչական գործունեությամբ: Աշխատել է որպես ուսուցիչ Վենետիկի Ռաֆայելյան վարժարանում, ապա դարձել վարժարանի տեսուչը: Աշխատել է նաև Փարիզի Սամուել Մուրադյան վարժարանում: Իտալացի ու ֆրանսիացի մտավորականները հիացել են Ալիշանի դպրոցի կարգուկանոնով, դավանած արժեքներով ու տարածած առաջադիմական հայացքներով, կիրառած արդյունավետ մեթոդներով ու սկզբունքներով:

Ինչպես գրել են Մխիթարյան հայրերը «Բազմավեպ»-ի էջերում, «Որչափ հետեւինք Ալիշանի սրտին զարկերուն, այնքան մեր քայլերը պիտի մոլորին խորութենէ խորութին»։ Նրանց վկայությամբ՝ անասելի լայն է հայր Ալիշանի գիտական հետազոտությունների «կարկինը»։ Նա աստվածաբան էր, փիլիսոփա, պատմաբան, բանասեր, բանաստեղծ, բանագետ-բանահավաք, բնագետ-աշխարհագետ-բուսաբան, մանկավարժ, թարգմանիչ։ Տիրապետել է հիմնական եվրոպական լեզուներին, դասական լեզուներին, նաև արաբերենին և կարողացել է իր աշխատությունները հարստացնել ոչ միայն հայ պատմիչների վկայություններով, այլև օտար գրիչներից կատարած փայլուն թարգմանություններով։ Ալիշանի համար հեղինակություն էին Մովսես Խորենացին, Ներսես Շնորհալին, Գրիգոր Նարեկացին։ Նա արժանիորեն մեծարել է հայոց սուրբ հայրերին, նահատակ հայորդիներին, բարեպաշտ արքաներին, գովերգել Վարդան Մամիկոնյանին՝ կոչելով Կարմիր Վարդան, Ավարայրի արծիվ, իսկ Եղիշե Ոսկեբերանին անվանել է «Պլպուլն Ավարայրի»՝ Բլբուլն Ավարայրի։ Գրել է Երուսաղեմի վանքերին նվիրված երկլեզու՝ հայերեն-ֆրանսերեն գիրքը, Լեհաստանի և Ռումինիայի հայ համայնքների վերաբերյալ հիշարժան աշխատություններ։ Եղել է եվրոպական մայրաքաղաքներում՝ Լոնդոնում, Փարիզում, Վիեննայում, բայց, ավաղ, ոչ իր պաշտելի Հայաստանում։ Լոնդոնում զբաղվել է Ռաֆայելյան կտակի հարցերով և այդ ժամանակը ծառայեցրել արխիվներից հայերին վերաբերող նյութեր հավաքելու, Բրիտանական թանգարանի և այլ թանգարանների պահոցները, պատմամշակութային արժեքներն ուսումնասիրելու գործին։

Ալիշանի սքանչելի տաղերն ու արձակն անգին մարգարիտների պես սփռված են Մխիթարյան միաբանության հայագիտական հանդեսի՝ «Բազմավեպ»-ի հատորներում։ Հանդեսի հիմնադիր-խմբագիր Գաբրիել Այվազովսկուց հետո Ալիշանը դարձել է «Բազմավեպ»-ի նվիրյալ խմբագիրը։ Նա ուղի է հարթել կլասիցիզմից դեպի ռոմանտիզմ կամ դասական քերթողության մեջ նոր ակոս է բացել՝ դեպի վիպապաշտ գրականություն։ Որպես ռոմանտիզմի գրական հոսանքի հետևորդ՝ բարձր է գնահատել ռոմանտիկ գրականության նշանավոր ներկայացուցիչներ Վիկտոր Հյուգոյին, Ֆրիդրիխ Շիլլերին, Ջորջ Բայրոնին, որոնց բանաստեղծությունները թարգմանել է հայերեն և հրատարակել բնագիր լեզվի հետ միասին։ Նրան հոգեհարազատ էր հոգևոր քնարերգությունը, կատարել է նաև աստվածաբանական բնույթի թարգմանություններ։ Այս առումով հատկանշական է Սուրբ Ֆրանցիսկ Ասիզեցու հոգևոր քերթվածների թարգմանությունը։ Անդրադարձել է կյանքի ու մահվան խնդիրներին, այսրաշխարհի ու անդրաշխարհի առեղծվածին, հավատացել հոգու անմահությանը «Քնար Ամերիկյան» գրքում։ Ալիշանը հեղինակել է շուրջ

հիսուն հատոր հայագիտական պատկանելի երկեր, որոնք ունեն աղբյուրագիտական անգնահատելի նշանակություն և կազմում են հայ ժողովրդի հոգեմտավոր ժառանգության կարևոր մասը, ինչպես նաև տասնյակ անտիպ հատորներ, որոնք անվանել է Հայկարաններ: Հիմնականում ստեղծագործել է գրաբարով, ազգային-հայրենասիրական-ազատաբաղձական ոգով՝ գովերգելով հայ ժողովրդի պատմության հերոսական դրվագները: «Բազմավեպ» հանդեսում «Նահապետ» ստորագրությամբ Ալիշանը հրատարակել է մի շարք բանաստեղծություններ ու պոեմներ («Ողբամ գքեզ, Հայոց աշխարհ», «Հրազդան», «Հայոց աշխարհիկ», «Պլպուլն Ավարայրի» և այլն): Նրա ծավալուն գործերից է «Տեղագիր հայոց մեծացը», որտեղ հեղինակը ներկայացրել-տեղագրել է պատմական Հայաստանի գավառները, տվել նրանց գիտաաշխարհագրական բնութագիրը, մանրամասն անդրադարձել «Շիրակ», «Սիսուան», «Այրարատ», «Սիսական» աշխարհների: Դրանք հանրագիտարանային բացառիկ արժեք ունեցող գործեր են:

Ալիշանի բեղուն գրչին է պատկանում «Բաժինք Հայոց մեծաց» խորագրով 742- տողանոց պոեմը, որում նա տալիս է հին Հայաստանի ամբողջական նկարագիրը՝ ըստ 15 նահանգների, նշում բոլոր գավառները, գյուղերի մի մասն իրենց հին ու նոր անվանումներով, տալիս դրանց ստուգաբանությունները, հիշատակում այդ վայրերում տեղի ունեցած իրադարձությունները: Այդ պոեմը Հայաստանի տեղանունների չափածո բառարան է՝ գրված բանաստեղծական շքեղ լեզվով: Շատ են Ալիշանի հիշատակման արժանի գործերը՝ «Հայբուսակ կամ հայկական բուսաբառություն» (որտեղ դասոչասում է 3400 բույս), «Հայապատում», «Հայ-Վենետ», «Հուշիկք հայրենեաց հայոց», «Հայաստան յառաջ, քան զլինելն Հայաստան», «Նմարք հայկականք» և այլն: Ալիշանի մահվանից անմիջապես հետո Մխիթարյանները հրատարակեցին նրա գրքերի մատենագրությունը՝ այն վերնագրելով «Ալիշանեան մատենադարան»:

Հայագիտության մեջ անգնահատելի ավանդ ունեցող Ղևոնդ Ալիշանի մասին Հովհաննես Թումանյանը գորովանքով ասել է. «Մեր միշտ պանդուխտ, ալևոր Նահապետը»: Նահապետ Ղևոնդ Ալիշանը Հայաստանը բնութագրել է որպես երկիր դրախտավայր, հրաշք երկիր, իսկ հային՝ «հանճարեղ ժողովուրդ մը», որն առաջինն ընդունեց աստվածային ճշմարտության լույսը:

Նրա երազանքը հայ ժողովրդի ազատագրումն ու առաջադիմությունն էր, փափագը՝ Հայոց ազգային պետականության հաստատումը, որը Հայաստանի առաջին Հանրապետությունից հետո կայացած իրողություն է

արդեն երեսուն տարի: Այսպիսով՝ Ալիշանի համար բացարձակ արժեքներ էին Աստվածն ու Հայրենիքը: Նա հավատքի ու մտքի զինվոր էր, ազգի նվիրյալ: Խոսքս ցանկանում եմ ավարտել Ղևոնդ Ալիշանի պատգամով՝ ուղղված սերունդներին. «Շրջահայա՛ց եղեք, սիրեցե՛ք Հայոց լեզուն, Հայաստան աշխարհը և սիրեցե՛ք միմյանց»: Շնորհակալություն:

ՀԱԿՈԲՅԱՆ ՌՈՒԶԱՆՆԱ

*Իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ,
Գավառի պեպական համալսարանի ռեկտոր*

INTRODUCTORY

The 23rd scientific conference of Gavar State University is dedicated to the 200th anniversary of the birth of the father of Mkhitarist Congregation, the greatest scientist, theologian, poet, philologist, pedagogue, geography expert Ghevond Alishan.

The scientific conference was held online in the conditions of the state of emergency declared in the Republic of Armenia, due to the new coronavirus (COVID-19) epidemic.

I would like to thank the organizing committee of the scientific conference, chaired by Mrs. Hranush Hakobyan, and more than hundred participants.

I express my gratitude to Archbishop Levon Ter-Zekiyan, The Pontifical Delegate of the Venice Mkhitarist Congregation, and Primate of the Armenian Catholic Diocese in Turkey, who honored the scientific conference with online participation.

The purpose of the scientific conference is to pay a special tribute to the memory of Father Ghevond Alishan, whose whole conscious life and activity is an exceptional example of serving Armenology wholeheartedly and with love.

HAKOBYAN RUZANNA

*Doctor of Law, Associate Professor,
Rector of Gavar State University*

ВСТУПИТЕЛЬНОЕ СЛОВО

Гаварский государственный университет организовал 23-ю юбилейную конференцию, посвященную 200-летию со дня рождения отца Конгрегации Мхитаристов, великого ученого и теолога, поэта и лингвиста, педагога и географа архимандрита Гевонда Алишана.

Конференция состоялась в режиме онлайн, в условиях чрезвычайного положения, объявленного в Республике Армения, обусловленного коронавирусом заболеванием (COVID-19).

Благодарю оргкомитет конференции под председательством Грануш Акопян, а также более сотни участников конференции.

Выражаю признательность посланнику Венецианской Конгрегации Мхитаристов, предстоятелю Турецкой епархии Армянской Католической Церкви, Его Высокопреосвященству Архиепископу Левону Зекияну, который почтил конференцию своим онлайн участием.

Цель конференции - отдать дань памяти отцу Гевонду Алишану, вся сознательная жизнь и деятельность которого является исключительным примером редкостного беззаветного служения арменоведению.

АКОБЯН РУЗАННА

*Доктор юридических наук, доцент,
Ректор Гаварского государственного университета*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌՈՄԱՆՏԻՉՄԻ ՆԱԽԱԿԱՐԱԴԵՏԸ

ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ ՎԱԶԱԳԱՆ

*Բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
ԳԴՀ հայոց լեզվի և գրականության ամբիոնի վարիչ
e-mail: vachik_grigoryan@mail.ru*

Անգնահատելի է Ղևոնդ Ալիշանի դերը հայկական մշակույթի զարգացման գործում: Նրա երկերը շատ հեփազոպոզների համար ունեն սկզբնաղբյուրի նշանակություն:

Ալիշանի հայրենասիրական քնարը նշանակալի դեր խաղաց հայ գրականության ձևավորման գործընթացում: Դուրս բերելով Մխիթարյանների դպրոցի կլասիցիզմի պոեզիան ընդունված կանոնների սահմաններից՝ նա բանաստեղծությունը օժտեց ռոմանտիզմի նրբազեղությամբ: «Պլպուլն

Ավարայրի», «Շուշանն Շավարշանա» պոեմներն էլ ավելի ամրապնդեցին ռոմանտիզմի դիրքերը Մխիթարյանների պոեզիայում:

Ռոմանտիզմի ոգով ներծծված նրա ստեղծագործությունները դարձան նոր հանգրվան, իսկ Ալիշանն ինքը դարձավ հայ նոր պոեզիայի հենակետը, որն էլ կանխորոշեց հայ պոեզիայի հետագա ընթացքը ի դեմս Պեշիկթաշյանի, Դուրյանի, Պարկանյանի:

Բանալի բառեր՝ կլասիցիզմ, ռոմանտիզմ, հեղափոխություն, մատենագրություն, հավատարմություն, բանաստեղծական կառույց, քաղաքացու դաստիարակում, միֆական, աշխարհաբար, պատմական Հայաստան:

THE FORERUNNER OF ARMENIAN ROMANTICISM

GRIGORYAN VACHAGAN

Doctor of Philology, Professor,

The Head of the Chair of Armenian Language and Literature, GSU

The role of Ghevond Alishan in the development of Armenian culture is invaluable.

His research in various fields today is of primary importance to many researchers.

With his eloquent patriotic lyricism, Alishan greatly contributed to the development of Armenian literature. Bringing the classicist poetry of the Mkhitaryan's Congregation beyond the accepted rules he developed the aesthetics of romanticism. Alishan's "Plpul of Avarayr" and "Shushan Shavarshana" poems better reinforced the aesthetics of romanticism in the Mkhitaryans' poetry.

With his romantic songs, Alishan became the pioneer of new Armenian poetry, having followers like Peshiktashlyan, Duryan, Patkanyan.

Keywords: *classicism, romanticism, revolution, bibliography, loyalty, poetic structure, citizen upbringing, mythical, new Armenian, historical Armenia.*

ОСНОВОПОЛОЖНИК АРМЯНСКОГО РОМАНТИЗМА

ГРИГОРЯН ВАЧАГАН

Доктор филологических наук, профессор,

заведующий кафедрой армянского языка и литературы ГГУ

Неоценим вклад Гевонда Алишана в деле развития армянской культуры. Его труды по ряду проблем для многих исследователей имеют значение первоисточника.

Проникновенная патриотическая лира Алишана- это знаковый период в процессе становления армянской литературы. Выведя поэзию классицизма Школы Мхитаристов за рамки принятых канонов, он таким образом актуализовал изящество романтизма. Поэмы Алишана « Соловей Аварайрский», «Шаваршанова лилия» еще более укрепили изящную стезю романтизма в поэзии мхитаристов. Пронизанные духом романтизма его произведения явились новой вехой, а сам Алишан стал оплотом для новой армянской поэзии в лице своих блистательных последователей - Пешикташляна, Дуряна, Патканяна.

Ключевые слова: классицизм, романтизм, революция, библиография, верность, поэтическая структура, воспитание граждан, мифическая, светская, историческая Армения.

ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆՆ ՈՒ ՄԱՆՈՒԿ ԱՐԵՂԵԱՆԸ ԱՌԱՍԴԵԼԵԱԼ ՇՐՋԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ՄԱԴՈՅԵԱՆ ԳԵՈՐԳ

Բանասիրական գիտությունների թեկնածու
«Էջմիածին» ամսագրի գլխավոր խմբագիր
e-mail: hamalsaran@mail.ru

Հոդվածում համադրվում են երկու գիտնականների տեսակետները Հայաստանի նախապարմական ժամանակաշրջանում տեղի ունեցած իրադարձությունների վերաբերյալ: Ներկայացվում է հայտնի Մխիթարիսոպ Ալիշանի ստեղծած համապարփակ աշխատանքը, որում նա հավաքել և ուսումնասիրել է բոլոր հայտնի աղբյուրները, իսկ ակադեմիկոս Աբեղյանն իր հետազոտություններն ընտրողաբար է վարել: Այդ առումով, Ալիշանի աշխատություններում կարելի է գտնել ամբողջական պարմություն, որտեղ ցուցադրվում են հայ ազգի բոլոր նախահայրերը՝ Նոյից մինչև Հայկ և նրա ժառանգներ, մինչդեռ Աբեղյանը Հայկի մասին առասպելը վերլուծում է ազգի մյուս հայրապետներից առանձին՝ փորձելով բացահայտել հարևան երկրների մշակութային ազդեցությունը: Ալիշանն ու Մխիթարյանները փորձում էին ցույց տալ և հիմնականում ապացուցում էին, որ նախապարմական ժամանակներում Հայաստանը և հայ նախահայրերը նշանակալի դեր են ունեցել, ինչը արտացոլվել է փարբեր աղբյուրներում և առասպելներում: Այդ պարծառով էլ նրանց երբեմն քննադատել են որպես ծայրահեղ ազգային հայացքների կրողների: Սակայն հարկ է նշել, որ նմանատիպ գաղափարները առաջ են մղվել նաև այլ, ոչ հայ հետազոտողների կողմից:

Բանալի բաներ՝ Հայկ Նահապետ, Ղևոնդ Ալիշան, Մանուկ Աբեղյան:

GHEVOND ALISHAN AND MANUK ABEGHYAN ABOUT THE LEGENDARY PERIOD

MADOYAN GEVORK

Candidate of Philology

Editor-in-chief of "Echmiadzin" magazine

In article are compared the views of this two scientists on the prehistorical times of Armenia. It's shown that famous Mkhitarist Alishan had created a possibly complete work in which he had gathered, discussed and examined all the known sources, while academician Abeghyan had studied the same theme in selective approach. And by this in the works of Alishan we can find a full story where are shown all the ancestors of Armenian nation beginning from Noah to Hajk and to his descendants, while Abeghyan analyses e.g. the story of Hajk apart of the other legends, always trying to find out cultural influence of neighboring nations. Alishan and Mkhitarists were trying to show and were proving the great role that had played Armenia and ancestors of Armenian nation in the prehistorical times which was reflected in different sources and legends. For this point of view Mkhitarists were sometimes criticized as extreme nationalist researchers. But it must be mentioned that such ideas were promoted also by other non-Armenian researchers.

Keywords: *Hayk Nahapet/Hayk the Great/, Ghevond Alishan, Manuk Abeghya.*

ГЕВОНД АЛИШАН И МАНУК АБЕГЯН О ЛЕГЕНДАРНОМ ПЕРИОДЕ

МАДОЯН ГЕВОРК

Кандидат филологических наук,

главный редактор журнала "Эчмиадзин"

В статье сравниваются взгляды двух учёных на события доисторических времён Армении. Показывается, что известный Мхитарист Алишан создал, по возможности всестороннюю работу, в которой он собрал и изучил все известные источники, в то время как академик Абегиан вёл свои исследования избирательно. В этом отношении в работах Алишана можно найти полную историю, где показаны все первопрядки армянской нации, начиная от Ноя до Хайка и его потомков, в то время как Абегиан, анализировал, к примеру, легенду о Хайке в отдельности от остальных патриархов народа, стараясь искусственно выявить культурное влияние соседних стран. А Алишан и мхитаристы пытались показать и в большинстве своём доказывали, что в доисторические времена Армения и предки армян сыграли

значительную роль, что и отразилось в разных источниках и легендах, и именно поэтому их иногда критиковали как носителей радикальных национальных взглядов. Однако следует отметить, что подобные идеи были продвигались и другими, не армянскими исследователями.

Ключевые слова: Айк Напет, Гевонд Алишан, Манук Абегян.

НЕКОТОРЫЕ ЗАДАЧИ ОБ ИЗГИБЕ БАЛОК НА УПРУГОМ ОСНОВАНИИ ПОПЕРЕЧНЫМИ И ПРОДОЛЬНЫМИ СИЛАМИ. ИЗГИБ СИСТЕМЫ БАЛОК НА УПРУГОЙ ПОЛУПЛОСКОСТИ

КУТУЗЯН НЕЛЛИ

*Кандидат физико-математических наук, доцент,
проректор Гаварского государственного университета
e-mail: n.kutuzyan@gsu.am*

ШЕКЯН ЛАВРЕНТИЙ

*Член - корреспондент Инженерной академии Армении,
доктор физико-математических наук, профессор,
лектор Гаварского государственного университета
e-mail: lshekyan@mail.ru*

В работе [1], как первая часть одного класса контактных задач изгиба балок, приведено решение плоской контактной задачи изгиба балки на упругой полуплоскости, основанного на теории С.П.Тимошенко [2] об обобщенной модели изгиба балок, где помимо поперечных сил, продольные сжимающие или растягивающие осевые силы также влияют на прогибы балок.

Настоящая работа, являющаяся второй частью указанного класса контактных задач, посвящена решению соответствующих задач изгиба двух балок и периодической системы горизонтальных балок, находящихся на границе упругой полуплоскости.

Задачи приводятся относительно действующих в контактной области нормальных контактных напряжений к соответствующему сингулярному интегральному уравнению (СИУ). Эффективное решение этих СИУ получается непосредственным применением к ним известного численно-аналитического метода [3,4], основанного на формулах Гаусса для интегралов типа Коши и обычных интегралов с привлечением математического аппарата многочленов Чебышева.

Ключевые слова: *изгиб, система балок, упругая полуплоскость, контакт, поперечные и продольные силы.*

ԱՌԱՋԳԱԿԱՆ ՀԻՄՔԻ ՎՐԱ ՀԵԾԱՆՆԵՐԻ՝ ԿՈՂԱՅԻՆ ԵՎ ԵՐԿԱՅՆԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐՈՎ ԾՈՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՄԻ ՔԱՆԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐ: ՀԵԾԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԾՈՌԻՄԸ ԱՌԱՋԳԱԿԱՆ ԿԻՍԱՀԱՐԹՈՒԹՅԱՆ ՎՐԱ

ԿՈՒՏՈՒՋՅԱՆ ՆԵԼԼԻ

*Ֆիզիկամաթեմատիկական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,
Գավառի պետական համալսարանի պրոռեկտոր*

ՇԵԿՅԱՆ ԼԱՎՐԵՆՏԻ

*ՀՀ ՃԱ թղթ. անդամ, ֆիզմաթ գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
Գավառի պետական համալսարանի դասախոս*

Հեծանների համակարգի ծոման՝ Ս. Պ. Տիմոշենկոյի ընդհանրացված մոդելի շրջանակներում, երբ լայնական ուժերից բացի երկայնական սեղմող կամ ձգող ուժերը նույնպես ազդում են հեծանների ճկման վրա, դիտարկվում է առաձգական հիմքի վրա երկայնական սեղմող ուժերի առկայությամբ հեծանների ծոման կոնտակտային հարթ խնդիրների մի դաս:

Խնդիրները ձևակերպվում են առաձգական հիմքի և հեծանների միջև գործող կոնտակտային նորմալ լարումների նկատմամբ սինգուլյար ինտեգրալ հավասարման տեսքով՝ լրացուցիչ պայմանների առկայությամբ: Խնդիրների արդյունավետ լուծումը ստացվել է հայտնի թվային-վերլուծական մեթոդի անմիջական կիրառմամբ՝ հիմնվելով Կոշիի տիպի ինտեգրալների և սովորական ինտեգրալների համար Գաուսյան բանաձևերի վրա և օգտագործելով Չեբիշևի բազմանդամների մաթեմատիկական ապարատը:

Աշխատանքի ներկա մասում առաձգական կիսահարթության վրա հեծանների համակարգի ծոման վերաբերյալ համապատասխան խնդրի լուծումն է:

Բանալի բառեր՝ *ծոման, հեծանների համակարգ, առաձգական հիմք, կոնտակտային լարումներ, լայնական և երկայնական ուժեր:*

**AROUND ISSUES OF BENDING BEAMS ON AN ELASTIC BASIS BY TRANSVERSE AND LONGITUDINAL FORCES.
BENDING A SYSTEM OF BEAMS ON AN ELASTIC HALF-PLANE**

KUTUZYAN NELLI

PhD, Associate Professor,
Vice-rector of Gavar State University
SHEKYAN LAVRENTI

Corresponding member of Eng. Acad. of Armenia, Doctor of Sciences, Professor,
Lecturer of Gavar State University

In the framework of the generalized model of bending beam system by S. P. Timoshenko, when in addition to transverse forces, longitudinal compressive or tensile forces also affect the bending of beams, a class of flat contact problems of the bending beams on an elastic basis under the longitudinal compressive forces is considered.

The problems are formulated in the form of a singular integral equation (SIU) with respect to normal contact stresses between the elastic basis and beams. An effective solution to these SIUs is obtained by direct application of the well-known numerical-analytical method based on Gaussian formulas for Cauchy type integrals and ordinary integrals and using the mathematical apparatus of the Chebyshev polynomials.

This part of research provides a solution to the corresponding problem of bending a system of beams on an elastic half-plane.

Keywords: *bending, system of beams, elastic basis, contact stresses, transverse and longitudinal forces.*

ՄԵՔԵՆԱՅԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԿԻՐԱՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒՄ

ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ ՎԱՐԱԶԴԱՏ

*Տեխնիկական գիտությունների թեկնածու,
ԳՊՀ ինֆորմատիկայի և ֆիզիկամաթեմատիկական
գիտությունների ամբիոնի վարիչ
e-mail: avetvarazdat@gmail.com*

ՄԱՍՏՈՅԱՆ ԿԱՐԵՆ

*ԳՊՀ բնագիտական ֆակուլտետի
համակարգչային ճարտարագիտության բաժնի մագիստրատուրայի 1-
ին կուրսի ուսանող
e-mail: kmastoyan@mail.ru*

Ներկայումս էլեկտրոնային առևտրում լայնորեն կիրառվում են արհեստական բանականության տեխնոլոգիաները՝ որոնման, գնումների պատմության, վճարունակության, հաշվի վերաբերյալ և այլ տվյալների հիման

վրա օրինաչափությունները պարզելու և կանխատեսումներ կատարելու համար: Հավաքագրված տվյալներն այնուհետև հիմք են ստեղծում յուրաքանչյուր հաճախորդի համար անհատականացված առաջարկություններ ստեղծելու համար: Հոդվածում ներկայացված են արհեստական բանականության, մասնավորապես մեքենայական ուսուցման դերը էլեկտրոնային առևտրում և դրա կիրառությունները էլեկտրոնային առևտրի փոստեր ոլորտներում: Ուսումնասիրությունը ցույց է փայլիս, որ մեքենայական ուսուցման կիրառությունը նպաստում է հաճախորդների թվի և գնումների ծավալի մեծացմանը, օգնում է ճիշտ թիրախավորված գովազդներ մշակելուն:

Բանալի բառեր՝ էլեկտրոնային խանութ, մեքենայական ուսուցում, առաջարկությունների համակարգեր, վիրտուալ օգնականներ:

APPLICATION OF MACHINE LEARNING IN ELECTRONIC STORES

AVETISYAN VARAZDAT

*PhD in Computer Science,
Associate Head of the Chair of Informatics and
Physical-Mathematical Sciences, GSU*

MASTOYAN KAREN

*1st-year Master Student,
Computer Engineering Department
Faculty of Natural Sciences, GSU*

Currently, artificial intelligence technologies are widely used in e-commerce to find out patterns and predict search-based results, purchase history, creditworthiness, invoice and other data. This data is then used to create customized recommendations for each client. The article presents the role of artificial intelligence, in particular machine learning, in e-commerce, its application in various areas of e-commerce. Research shows that the use of machine learning helps to increase the number of customers' purchases, to develop the right targeted advertising.

Keywords: e-shop, machine learning, recommendation systems, virtual assistants.

ПРИМЕНЕНИЕ МАШИННОГО ОБУЧЕНИЯ В ЭЛЕКТРОННЫХ МАГАЗИНАХ

АВETИСЯН ВАРАЗДАТ

*Кандидат технических наук,
заведующий кафедрой*

В настоящее время в электронной торговле широко применяются технологии искусственного интеллекта для выяснения закономерностей и прогнозирования результатов поиска, истории покупок, платежеспособности и аккаунта и других данных. Эти данные затем используются для создания индивидуальных рекомендаций для каждого клиента. В статье представлена роль искусственного интеллекта, в частности машинного обучения, в электронной торговле, его применения в различных областях электронной коммерции. Исследование показывает, что применение машинного обучения способствует увеличению количества клиентов и объема покупок, помогает разрабатывать правильную таргетированную рекламу.

Ключевые слова: интернет-магазин, машинное обучение, рекомендательные системы, виртуальные помощники.

ՆԵՅՐՈՆԱՅԻՆ ՑԱՆՅԻ ՕՊՏԻՄԱԼԱՑՄԱՆ ԷՔՍՊԵՐԻՄԵՆՏԱԼ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ

ԽՈՒՐՇՈՒԴՅԱՆ ԱՐՄԵՆ

Տնտեսական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,
ԳԴՀ ինֆորմատիկայի և ֆիզիկամաթեմատիկական
գիտությունների ամբիոնի դոցենտ

e-mail: armkhur@mail.ru

ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ ԲԱԳՐԱՏ

Գավառի պետական համալսարանի շրջանավարտ
e-mail: bagrat782@gmail.com

Հոդվածում ներկայացված են արհեստական նեյրոնային ցանցերի նախագծման և օպտիմալացման, այսինքն՝ ընդհանրացման ունակության նախագծման և ցանցի ռեդուկցիայի իրականացման տեսական դրույթների հիմնավորման նպատակով հեղինակների կողմից կիրառված էքսպերիմենտալ եղանակների կիրառության արդյունքները: Այդ նպատակով նախագծվել և կառուցվել է բազմաշերտ նեյրոնային ցանցերի (բազմաշերտ պերցեպտրոնների) մի տարատեսակը, որն անվանում են նեյրոհսկիչ կամ նեյրոգործակալ: Քողարկված շերտի նեյրոնների քանակի, ինչպես նաև դրա հետ կապված միջնեյրոնային կապերի և դրանց կշիռների ընտրությունը

իրականացվել է մի քանի ցանցերի զուգահեռ ուսուցման միջոցով: Արդյունքում իրականացվել է նախագծված ցանցի ռեդուկցիան և ստացվել ուսուցման շեղումների թույլատրելի սահմանները (ցանցի ընդհանրացման հատկությունը) ապահովող քողարկված շերտի նեյրոնների նվազագույն քանակը պարունակող ցանց: Ընդհանրացման ունակության հեղուկաբարձրացման հնարավորությունը ստուգելու համար իրականացվել է նաև ուսուցող ընտրանքների վերակազմավորումը: Այդ նպատակով ցանցի ստեղծման ավարտական փուլում ուսուցող ընտրանքները համալրվել են թեստային ընտրանքների վեկտորների նմուշների որոշակի քանակով: Ստացված արդյունքները թույլ են տալիս եզրակացնել, որ ցանցի օպտիմալացման մեթոդների կիրառությունը նպաստում է ինչպես քողարկված շերտի նեյրոնների քանակի մինիմալացմանը, այնպես էլ համապատասխան ուսուցող ընտրանքների ճիշտ ընտրությանը:

Բանալի բառեր՝ նեյրոնային ցանց, ցանցի ընդհանրացման հատկություն, ցանցի զգայունություն, տարանջատումներ, աղմուկի միջին քառակուսային շեղում, ցանցի ռեդուկցիա, հիպերհարթություններ:

EXPERIMENTAL METHODS OF NEURAL NETWORK OPTIMIZATION

KHURSHUDYAN ARMEN

PhD in Economic Sciences

Associate Professor, GSU

AVETISYAN BAGRAT

Graduate of Gavar State University

The article presents the results of experimental testing of theoretical methods for increasing the sensitivity of a neural network and determining the boundaries of the number of training samples required for neural learning.

Keywords: *neural network, comprehensive foundation, standard deviation, hyperplane, neural network sensitivity, reduction, neurocontroller.*

ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНЫЕ МЕТОДЫ ОПТИМИЗАЦИИ НЕЙРОННОЙ СЕТИ

ХУРШУДЯН АРМЕН

Кандидат экономических наук,

доцент кафедры информатики и физико-математических наук, ГГУ

АВETИСЯН БАГРАТ

В статье изложены результаты экспериментальной проверки теоретических методов повышения чувствительности нейронной сети и определения границ количества обучающих выборок, необходимых для нейронного обучения.

Ключевые слова: нейросеть, способность к обобщению, чувствительность нейросети, среднее квадратическое отклонение, гиперплоскость, редукция, нейроконтроллер.

**ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՍԵՎԱՀՈՂԵՐԻ ԴԵԳՐԱԴԱՅՄԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԱՐԴԻ ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ
ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ**

ԱՎԱԳՅԱՆ ՄԱՐՏԻՆ

Գյուղապնտեսական գիտությունների դոկտոր,
ԳՊՀ բնագիտական ֆակուլտետի դեկան
e-mail: avagyanmartin@rumbler.ru

ՄԱՐԿՈՍՅԱՆ ԱԼԲԵՐՏ

Գյուղապնտեսական գիտությունների դոկտոր,
ՀԱԱՀ Հ. Պետրոսյանի անվան հողագիտության, ագրոքիմիայի,
մելիորացիայի գիտական կենտրոն
e-mail: markosianalbert@mail.ru

ՀՀ տարածքում բնական լանդշաֆտները վերջին մի քանի տասնամյակների ընթացքում հիմնականում անտրոպոգեն միջամտության, ինչպես նաև համընդհանուր կլիմայափոխության հետևանքով նկատելի փոփոխությունների են ենթարկվել, որն էլ պատճառ է դարձել տարածքի զգալի մասում ջրաջերմային ռեժիմների, միկրոկլիմայական պայմանների և հողի բերրիության ցուցանիշների խիստ վատթարացման, հողերի դեգրադացման ու էրոզային գործընթացների կարուկ ուժեղացման համար:

Մեր կողմից ուսումնասիրվել են հանրապետության լեռնային սևահողերի դեգրադացման ու անապատացման ընթացքում վարելահողերում տեղի ունեցող փոփոխությունների պատճառահետևանքային կապերը, տրվել են բացասական ազդեցություն ունեցող երևույթների կանխարգելման, հողերի բերրիության բարձրացման, բարելավման և արդյունավետ կառավարման հնարավոր ուղիները:

Բանալի բառեր՝ հողերի էրոզիա, դեգրադացիա, մեխանիկական կազմ, հումուս:

DEGRADATION PECULIARITIES OF MOUNTAIN BLACK SOIL UNDER THE MODERN SOIL USAGE CONDITIONS

AVAGYAN MARTIN

*Doctor of Agricultural Sciences,
Dean of the Faculty of Natural Sciences of GSU*

MARKOSYAN ALBERT

*Doctor of Agricultural Sciences,
Scientific Center of Soil Science,
Land Reclamation and
Agrochemistry named after H. Petrosyan
Armenian National Agrarian University*

During the last few decades the RA natural landscapes have been considerably changed due to antropogenic effects. In particular, deterioration of hydrothermal regime, microclimatic conditions, and soil fertility is visible in most parts of the region.

The reasons of changes in arable land under the degradation and desertisation of mountain black soil of the republic have been studied; the possible ways of preventing negative processes, improving the soil fertility, managing outcomes have been suggested.

Keywords: *Soil erosion, degradation, mechanical composition, humus.*

ОСОБЕННОСТИ ДЕГРАДАЦИИ ГОРНЫХ ЧЕРНОЗЁМОВ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОГО ЗЕМЛЕДЕЛИЯ

АВАГЯН МАРТИН

*Доктор сельскохозяйственных наук,
декан факультета естествознания ГГУ*

МАРКОСЯН АЛЬБЕРТ

*Доктор сельскохозяйственных наук,
научный центр почвоведения,
агротехники и мелиорации НАУА*

В течении последних десятилетий естественный ландшафт РА подвергся видимым изменениям по причине антропогенного воздействия. В частности, на большей части территории РА были отмечены ухудшения показателей гидротермического режима, микроклиматических условий, а также плодородия

почвы. Были изучены изменения происходящие в пахотных землях республики в условиях горной деградации и опустынивания. Приведены возможные способы предупреждения отрицательных явлений, а также повышения плодородия почвы.

Ключевые слова: эрозия почв, деградация, механический состав, гумус.

ՀՈՍԲԱԶՐԵՐԻ ՄԱՔՐՄԱՆ ՄԻ ԵՂԱՆԱԿ

ՄԻՆԻԹԱՐՅԱՆ ԱԶՆԻՎ

Տեխնիկական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,
<< էկոնոմիկայի նախարարության
մտավոր սեփականության
գործակալության գլխավոր փորձագետ, ԳՊՀ դասախոս
e-mail: a_mkhitaryan@mail.ru

ԹՈՌՉՅԱՆ ԳԵՎՈՐԳ

Գավառի պետական համալսարանի շրջանավարտ
e-mail: gmtorchyan@mail.ru

ԹՈՌՉՅԱՆ ԱՐՄԱՆ

Գավառի պետական համալսարանի շրջանավարտ
e-mail: arm.torchyanyan@mail.ru

Աշխատանքը վերաբերում է հոսքաջրերի մաքրման եղանակին և կարող է կիրառվել սննդի և քիմիական արդյունաբերություններում՝ բարձր կոնցենտրացիաներով օրգանական միացություններ, բակտերիաներ, ինչպես նաև ծանր մետաղների աղեր պարունակող հոսքաջրերի վնասազերծման նպատակով:

Կարարված ուսումնասիրությունների արդյունքում հոսքաջրերը մշակում են մաքրող միջոցով, ապա ֆիլտրում, մինչև մաքրող միջոցով մշակելը հոսքաջրերի pH-ը հասցնում են 8,0-9,0 արժեքի: Որից հետո դրանց մեջ ներմուծում են կաթնային շիճուկ, ընդ որում որպես մաքրող միջոց օգտագործում են 1:1 ծավալային հարաբերակցությամբ վերցրած օզոնի և մթնոլորտային օդի խառնուրդ: Արդյունքում բարձրացվում է հոսքաջրերի մաքրման աստիճանը և բարելավվում են մաքրման գործընթացի պայմանները:

Բանալի բառեր՝ հոսքաջուր, կոագուլյանտ, օզոնի և մթնոլորտային օդի խառնուրդ:

THE METHOD OF PURIFYING WASTE WATERS

MKHITARYAN AZNIV

*Ministry of Economic Development and
Investments of the Republic of Armenia*

Agency Intellectual Property,

Lecturer of Gavar State University

TORCHYAN GEVORG

Graduate of Gavar State University

TORCHYAN ARMAN

Graduate of Gavar State University

The work relates to methods for wastewater purification and can find application in the food and chemical industries for the treatment of wastewater with a high concentration of organic compounds, bacteria, and salts of heavy metals. Wastewater is treated with a cleaning agent and then filtered. Before the treatment, the pH of the waste water is adjusted to a value of 8.0-9.0 by means of a cleaning agent, then milk whey is introduced, where a mixture of ozone and atmospheric air taken in a volume ratio of 1:1 is used as a cleaning agent. The degree of wastewater purification increases and the conditions of the purification process are improved.

Keywords: *Wastewater, coagulant, a mixture of ozone and atmospheric air.*

СПОСОБ ОЧИСТКИ СТОЧНЫХ ВОД

МХИТАРЯН АЗНИВ

Кандидат технических наук, доцент,

Министерство Экономического

развития и инвестиции РА,

Агентство интеллектуальной собственности,

лектор Гаварского государственного университета

TORCHYAN GEVORG

Выпускник Гаварского Государственного университета

TORCHYAN ARMAN

Выпускник Гаварского государственного университета

Работа относится к способам очистки сточных вод и может найти применение в пищевой и химической промышленности для обезвреживания сточных вод с высокой концентрацией органических соединений, бактерий, а также солей тяжелых металлов. Сточные воды обрабатывают чистящим

средством, затем фильтруют. До обработки чистящим средством рН сточных вод доводят до значения 8,0-9,0, после чего в них вносят молочную сыворотку, причем в качестве чистящего средства используют смесь озона и атмосферного воздуха, взятых в объемном соотношении 1:1. Повышается степень очистки сточных вод и улучшаются условия процесса очистки.

Ключевые слова: Сточные воды, коагулянт, смесь озона и атмосферного воздуха.

СОВРЕМЕННЫЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ ОБ ЭТИОПАТОГЕНЕТИЧЕСКИХ АСПЕКТАХ ЭПИЛЕПСИИ, НЕЙРОФИЗИОЛОГИЧЕСКИХ И НЕЙРОХИМИЧЕСКИХ МЕХАНИЗМАХ ЕЁ ВОЗНИКНОВЕНИЯ

СИМОНЯН ЛУСИНЕ

*Кандидат медицинских наук, доцент,
заведующий кафедрой медико-биологических дисциплин
Государственного социально-гуманитарного
университета Московской области*
e-mail: lusinesil@mail.ru

ОГАННИСЯН МАРИНЕ

*Преподаватель кафедры биологии, экологии
и здорового образа жизни ГГУ*
e-mail: marine.hovhannisyan@ggu.am

СИМОНЯН АРМЕН

*Заслуженный деятель науки РА, профессор,
доктор биологических наук, почетный профессор ГГУ,
ведущий научный сотрудник
Института биохимии им. Г. Х. Буниатяна НАН РА*
e-mail: simarmen@mail.ru

НАХРАТЯН МАРИАМ

Специалист отдела по обеспечению качества ГГУ
e-mail: m.nakhratyan@ggu.am

Большинство исследователей придерживаются концепции возможного развития эпилептических припадков либо при воздействии сильного раздражающего фактора на фоне нормальной возбудимости мозга, либо при очень слабом проявлении раздражителя в условиях

повышенной возбудимости мозга, близкой к состоянию судорожной готовности.

Вопросы, касающиеся этиологических аспектов эпилепсии, по сей день остаются дискуссионными. Сведения об экзогенных и эндогенных факторах возникновения эпилептических припадков носят диаметрально противоположный, статистически сильно варьирующий характер, нуждающийся в серьезном научно-обоснованном и аргументированном переосмыслении.

Ключевые слова: эпилепсия, антиоксиданты, свободно радикальное окисление, обмен фосфолипидов, металлопротеины, действие α -токоферола, митохондрии.

**ԷՊԻԼԵՊՍԻԱՅԻ ԷԹԻՈ-ՊԱԹՈԳԵՆԵՏԻԿԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ
ՊԱՏԿԵՐԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱ ԱՌԱՋԱՑՄԱՆ ՆՅԱՐԴԱՖԻԶԻՈԼՈԳԻԱԿԱՆ
ՈՒ ՆՅԱՐԴԱՔԻՄԻԱԿԱՆ ՄԵԽԱՆԻԶՄՆԵՐԸ**

ՍԻՄՈՆՅԱՆ ԼՈՒՍԻՆԵ

*Բժշկական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,
Մոսկվայի մարզային պետական սոցիալ-հումանիտար
համալսարանի բժշկակենսաբանական
առարկաների ամբիոնի վարիչ*

ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ ՄԱՐԻՆԵ

*ԳՊՀ կենսաբանության, էկոլոգիայի
և առողջ ապրելակերպի ամբիոնի դասախոս*

ՍԻՄՈՆՅԱՆ ԱՐՄԵՆ

*ՀՀ գիտության վաստակավոր գործիչ, պրոֆեսոր,
կենսաբանական գիտությունների դոկտոր,
ԳՊՀ պատվավոր պրոֆեսոր,*

*ՀՀ ԳԱԱ Հ. Բունիաթյանի անվան կենսաքիմիայի
ինստիտուտի առաջատար գիտական աշխատող,
ՌԴ բնական գիտությունների ակադեմիայի ակադեմիկոս*

ՆԱԽՐԱՏՅԱՆ ՄԱՐԻԱՄ

ԳՊՀ որակի ապահովման բաժնի մասնագետ

Ակնարկային հոդվածում համապատասխան մասնագիտական գրականության և մեր հետազոտությունների արդյունքների հիման վրա ներկայացվում են էպիլեպսիայի վերաբերյալ էթիո-պաթոգենետիկական ժամանակակից պատկերացումները և դրա նյարդաֆիզիոլոգիական ու նյարդաքիմիական մեխանիզմները:

Բանալի բառեր՝ էպիլեպսիա, հակաօքսիդանտներ, ազատ ռադիկալային օքսիդացում, ֆոսֆոլիպիդների փոխանակություն, մետաղապրոտեիններ, α -տոկոֆերոլի ազդեցություն, միտոքոնդրիումներ:

MODERN ETIO-PATHOGENETIC CONCEPTS OF EPILEPSY AND THE NEUROPHYSIOLOGICAL AND NEUROCHEMICAL MECHANISMS LEADING TO IT

SIMONYAN LUSINE

*Doctor of Medical Science, Associate Professor
Moscow State Social and Humanitarian University*

HOYHANNISYAN MARINE

*Lecturer of the Chair of Biology,
Ecology and Healthy Lifestyle GSU*

SIMONYAN ARMEN

*RA Honoured Scientist, Professor,
Leading Scientist of H.Buniatyan
Institute of Biochemistry NAS RA*

NAKHRATYAN MARIAM

Specialist at GSU Quality Assurance Department

The modern etio-pathogenetic concepts of epilepsy and the neurophysiological and neurochemical mechanisms leading to it are presented in this review article based on appropriate literature and our research.

Keywords: *epilepsy, antioxidants, free radical oxidation, phospholipid metabolism, metalloproteins, the action of α -tocopherol, mitochondria.*

**ՍԵՎԱՆԱ ԼԵՒ ՋՐՀԱՎԱՔ ԱՎԱԶԱՆԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԳԵՏԵՐԻ
ՖԻՏՈՂԼԱՆԿՏՈՆԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹՅԱՆ
ԿԵՆՍԱԲԱԶՄԱԶԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄՆ ԸՍՏ ՈՐՈՇ ԻՆԴԵՔՍՆԵՐԻ**

ԽԱԶԻԿՅԱՆ ԹԵՐՄԻՆԵ

*Կենսաբանական գիտությունների թեկնածու,
ԳՊՀ բնագիտության լաբորատորիայի վարիչ,
ՀՀ ԳԱԱ հիդրոէկոլոգիայի և ձկնաբանության ինստիտուտի գիտաշխատող
e-mail: tkhachikyan@mail.ru*

ՀԱՄԲԱՐՅԱՆ ԼՈՒՍԻՆԵ

Կենսաբանական գիտությունների թեկնածու,

ՀՀ ԳԱԱ հիդրոէկոլոգիայի և ձկնաբանության ինստիտուտի
հիդրոէկոլոգիայի բաժնի վարիչ, ԵՊՀ էկոլոգիայի և բնության
պահպանության ամբիոնի դոցենտ
e-mail: lus-ham@yandex.ru

ՄԱՄՅԱՆ ԱՐՄԻՆԵ

Կենսաբանական գիտությունների թեկնածու,
ՀՀ ԳԱԱ հիդրոէկոլոգիայի և ձկնաբանության ինստիտուտի գիտաշխատող
e-mail: a_mamyan@mail.ru

Աշխատանքում ուսումնասիրվել են Ֆիտոպլանկտոնային համակեցության կենսաբազմազանության գնահատման նպատակով գործածվող որոշ ինդեքսներ՝ Շենոնի բազմազանության ինդեքսը, Սիմպսոնի դոմինանտման ինդեքսը, ինչպես նաև Մարգալեֆի տեսակային հարստության ինդեքսը: Այս ինդեքսների որոշման համար կիրառվում են համակեցության փարբեր բաղադրիչներ՝ տեսակների թիվը, քանակական ցուցանիշները (թվաքանակ և կենսազանգված) կամ երկուսը միասին: Ուսումնասիրություններն իրականացվել են Սևանա լճի ջրհավաք ավազանի յոթ գետերի (Գավառագետ, Ձկնագետ, Արգիճի, Լիճք, Կարճաղբյուր, Մասրիկ, Վարդենիս) ֆիտոպլանկտոնային համակեցությունում: Նմուշառումն իրականացվել է 2018թ.-ին, սեզոնը մեկ անգամ հաճախականությամբ, գետերի վերին, միջին և ստորին հոսանքներից:

Ֆիտոպլանկտոնի կազմում արձանագրվել է ջրիմուռների շուրջ հինգ բաժինների (Bacillariophyta, Cyanophyta, Chlorophyta, Euglenophyta, Xanthophyta) 110 տեսակ: Տեսակային բազմազանությամբ բոլոր գետերում գերակայել են դիատոմային ջրիմուռները:

Տարբեր սեզոններին կատարված հետազոտությունների ընթացքում ուսումնասիրվել են ինդեքսների քանակական արժեքները, դրանց փոփոխման փրոպյորը, ինչպես նաև կորելյացիոն վերլուծության օգնությամբ բացահայտվել են այդ ինդեքսների և ֆիտոպլանկտոնի փարբեր խմբերի քանակական ցուցանիշների միջև առկա կապերը:

Բանալի բառեր՝ կենսաբազմազանություն, Սևանա լճի ջրհավաք ավազանի գետեր, ֆիտոպլանկտոն, Շենոնի, Մարգալեֆի, Սիմպսոնի ինդեքսներ, կորելյացիոն վերլուծություն:

BIODIVERSITY ASSESSMENT OF PHYTOPLANKTON COMMUNITY OF MAIN RIVERS OF THE LAKE SEVAN CATCHMENT BASIN ACCORDING TO SEVERAL INDICES

KHACHIKYAN TERMINE

*PhD, Head of Laboratory of Natural Sciences GSU,
Scientific researcher of the Institute of Hydroecology and Ichthyology*

HAMBARYAN LUSINE

*PhD, Head of Laboratory of the Hydroecology of the Institute of Hydroecology
and Ichthyology,*

Associate Professor of Department of Ecology and Nature protection YSU

MAMYAN ARMINE

PhD,

Scientific researcher of the Institute of Hydroecology and Ichthyology

As part of this work, an assessment of widely used indices was done: Shannon diversity, Simpson dominance, and Margalef species richness, to assess the phytoplankton biodiversity.

When determining - calculating these indices, various components of the community have been used: the number of species, quantitative indicators (quantity and biomass), or both indicators together. The research was carried out on phytoplankton communities of seven rivers: Gavaraget, Dzknaget, Argichi, Lichk, Karchakhbyur, Masrik and Vardenis, as well as the catchment basin of Lake Sevan. Samples were taken once a season from the upper, middle and lower reaches of rivers in 2018.

The phytoplankton contained 110 species of algae belonging to five main divisions (*Bacillariophyta*, *Cyanophyta*, *Chlorophyta*, *Euglenophyta*, *Xanthophyta*). In all studied rivers, diatoms dominated in species richness.

In different seasons, the quantitative indicators of the indices and the limits of their changes were studied; while using correlation analysis, the existing relationships between the quantitative indicators of various phytoplankton groups and the indices were revealed.

Keywords: *Biodiversity, phytoplankton, the rivers of Lake Sevan catchment basin, Shannon, Margalef, Simpson indices, correlation analysis.*

ОЦЕНКА БИОРАЗНООБРАЗИЯ ФИТОПЛАНКТОННОГО СООБЩЕСТВА ОСНОВНЫХ РЕК ВОДОСБОРНОГО БАССЕЙНА ОЗЕРА СЕВАН ПО НЕКОТОРЫМ ИНДЕКСАМ

ХАЧИКЯН ТЕРМИНЕ

*Кандидат биологических наук,
заведующая лабораторией естествознания ГГУ,*

научный сотрудник института Гидроэкологии

и ихтиологии НАН РА

ГАМБАРЯН ЛУСИНЕ

*Кандидат биологических наук,
заведующая отдела Гидроэкологии института Гидроэкологии
и ихтиологии НАН РА,
доцент кафедры Экологии и охраны природы ЕГУ*

МАМЯН АРМИНЕ

*Кандидат биологических наук
научный сотрудник института Гидроэкологии
и ихтиологии НАН РА*

В рамках данной работы, была проведена оценка широко используемых индексов: разнообразия Шеннона, доминантности Симпсона, а также видового богатства Маргалёфа, для оценки биоразнообразия фитопланктона.

При определении – расчете данных индексов применяются различные компоненты сообщества: число видов, количественные показатели (численность и биомасса) или оба показателя вместе. Были проведены исследования фитопланктонных сообществ семи рек: Гаварагет, Дзкнагет, Аргичи, Личк, Карчахбюр, Масрик и Варденис, водосборного бассейна озера Севан. Пробы отбирались один раз в сезон из верхнего, среднего и нижнего течения рек в 2018г.

В составе фитопланктона было зарегистрировано 110 видов водорослей, принадлежащих пяти основным отделам (*Bacillariophyta*, *Cyanophyta*, *Chlorophyta*, *Euglenophyta*, *Xanthophyta*). Во всех исследованных реках, по видовому богатству доминировали диатомовые водоросли.

В различные сезоны изучались количественные показатели индексов, пределы их изменений, а также с помощью корреляционного анализа были выявлены существующие связи между количественными показателями различных групп фитопланктона и индексами.

Ключевые слова: биоразнообразие, фитопланктон, реки водосборного бассейна озера Севан, индексы Шеннона, Маргалёфа, Симпсона, корреляционный анализ.

ՀՀ ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ԲՆԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆԸ 2010-2016 ԹԹ.

ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ ՀԱՄԼԵՏ

*Պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
ԳՊՀ հասարակական գիտությունների ամբիոնի վարիչ,
ՀՀ ԳԱԱ Պատմության ինստիտուտի Նորագույն պատմության բաժնի վարիչ
e-mail: h.harutyunyan@mail.ru
ՍԱՔԵՅԱՆ ԲԱԼԱՍԱՆ*

ԳՊՀ հումանիտար մասնագիտությունների
ֆակուլտետի պատմության բաժնի մագիստրատուրայի
երկրորդ կուրսի ուսանողուհի
e-mail: balasan96@mail.ru

Հոդվածը նվիրված է Գեղարքունիքի մարզի բնակչության կազմում եղած փոփոխություններին, որոնք կատարվել են 2010-2016 թթ.: Աշխատանքի նպատակն է ցույց տալ, թե նշված ժամանակահատվածում Գեղարքունիքի մարզի բնակչության սեռատարիքային կազմում ինչպիսի փոփոխություններ են տեղի ունեցել և որոնք են դրանց պատճառները: Գեղարքունիքի մարզը Հայաստանի Հանրապետության ոչ խիտ բնակեցված մարզերից մեկն է, բնակչության խտությունը կազմում է 44,5 մարդ/1ք.կմ:

Բանալի բառեր՝ Գեղարքունիքի մարզ, սեռային կազմ, քանակական փոփոխություններ, ամուսնություն, ամուսնալուծություն, միգրացիա:

POPULATION OF GEGHARKUNIK REGION OF THE ARMENIAN REPUBLIC IN 2010-2016

HARUTYUNYAN HAMLET

Doctor of Historical Sciences, Professor,
Head of the Chair of Social Sciences, GSU,
Head of the Department of Modern History of the Institute of History of NAS RA

SAKEYAN BALASAN

Second-year MA student of the Department of History,
Faculty of Humanities, GSU

The article is devoted to the changes of population of Gegharkunik Region, which were made in 2010-2016. The aim of the work is to show what changes have taken place in the gender and age of the population of Gegharkunik Region during the mentioned period and what are the reasons. Gegharkunik Region is one of the sparsely populated regions of the Republic of Armenia, with the population density of 44.5 people / 1 sq. km.

Keywords: *Gegharkunik Region, gender composition, quantitative changes, marriage, divorce, migration.*

НАСЕЛЕНИЕ ГЕГАРКУНИКСКОГО МАРЗА РА В 2010-2016 ГГ.

АРУТЮНЯН ГАМЛЕТ

*Доктор исторических наук, профессор,
заведующий кафедрой общественных наук ГГУ,
Заведующий отделом Новейшей истории Института истории НАН РА*

САКЕЯН БАЛАСАН

*Студентка второго курса магистратуры отделения «История»
гуманитарного факультета ГГУ*

Статья посвящена изменениям, внесенным в состав населения Гегаркуникской области в 2010-2016 гг. Цель исследования – показать, какие изменения произошли в половозрастном составе населения Гегаркуникской области в указанный период и каковы их причины. Гегаркуникская область – одна из малонаселенных областей Республики Армения, плотность населения составляет 44,5 человек / 1 кв. км

Ключевые слова: Гегаркуникская область, гендерный состав, количественные изменения, брак, развод, миграция.

ԿՈԳՆՈՒՏԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԳՐԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳՐԻ ԵՎ ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆԻ ԳՈՐԳԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՎԱՆԴՈՒՅԹՆԵՐԻ ԲԱՑԱՀԱՅՏՄԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ

ՊՈՂՈՍՅԱՆ ԱՇԽՈՒՆՋ

*Պատմական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,
ԳՊՀ դասախոս*

e-mail: ashkhunjpoghosyan@gmail.com

Սույն հոդվածի նպատակը պատմական Հայաստանի Կոգովիտ գավառի հայոց գորգագործական մշակույթը հետազոտելն է: Կոգովիտի՝ հայոց կողմից գորգագործությամբ զբաղվելու մասին վկայող տարաբնույթ փաստերի հիման վրա հեղինակը գտնում է, որ այդ տարածաշրջանը պատմական Հայաստանի գորգագործական մշակույթի ավանդական կենտրոններից մեկն էր: Բայց դրա ամբողջական պատկերի բացահայտման գործում կարևոր է տարբեր ժամանակներում այդտեղ հաստատված առանձին էթնիկական հանրույթների մշակութային նկարագրի վերհանումը: Այդ առումով

հնարավորինս ուշադրություն է դարձված նաև XVI-XVII դդ. սկսած տեղի բնակչության մեծամասնությունը կազմած քրդական ցեղերի կենսագործունեության, մասնավորապես գորգագործությամբ զբաղվելու հետ կապված հարցերին:

Բանալի բառեր՝ Կոգովիտ, գորգագործական մշակույթ, քոչվոր, Բայազետ, ներգաղթ, տեղաշարժ, վերնախավ:

ON DEMOGRAPHIC DESCRIPTION OF KOGOVIT AND REVELATION OF PRINCIPLES OF RUG MAKING TRADITIONS IN THE REGION

POGHOSYAN ASHKHUNJ

*PhD in Historical Sciences, Associate Professor,
GSU Lecturer*

The purpose of this article is to examine the rug making / weaving culture of Kogovit province of historical Armenia. Based on various evidence of Armenian rug making in Kogovit, the author finds that this region was one of the traditional centers of rug making / weaving in historical Armenia. However, in revealing its full image, it is important to unveil the cultural description of the separate ethnic communities established there at different times. In this respect, attention is also given to the vital activities of the majority of local population including Kurdish tribes who have also been involved in rug making / weaving since XVI-XVII centuries.

Keywords: *Cogovit, rug making / weaving culture, nomad, Bayazed, immigration, migration, elite.*

О ДЕМОГРАФИЧЕСКОМ ОБЛИКЕ КОГОВИТА И О ПРИНЦИПАХ ВЫЯВЛЕНИЯ ТРАДИЦИИ КОВРОТКАЧЕСТВА ЭТОГО РЕГИОНА

ПОГОСЯН АШХУНДЖ

*Кандидат исторических наук,
преподаватель ГГУ*

Цель данной статьи является исследование культуры ковроткачества провинции Коговит исторической Армении. Основываясь на разные источники, относящиеся к данной провинции, автор считает, что Коговит был одним из традиционных центров ковроткачества исторической Армении. Но при этом, необходимо также выяснить культурный облик тех этнических единиц, которые там обосновались в основном в XVI-XVII веках. В этом аспекте автор по

возможности уделил внимание вопросам системы жизнеобеспечения и, в том числе, коврокчества курдских племен, которые начиная с XVI-XVII веков, составили большинство населения Коговита.

Ключевые слова: Коговит, коврокчество, кочевник, Баязет, элита, иммиграция, переселение.

ՀՆԱԳԵՏ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ՄՆԱԶԱԿԱՆՅԱՆԻ «ԽՈՍՈՒՄ ԵՆ ԻՆՉԱՐԶԱՆՆԵՐԸ» ԳԻՏԱՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՔԵՇԻՇՅԱՆ ՄԵՐԻ

Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանի գիտաշխատող
e-mail: marykeshishian@mail.ru

Հոդվածը նվիրված է հնագետ Հարություն Մնացականյանի «խոսում են հուշարձանները» միակ մենագրությանը: Իր երկարամյա գործունեության ընթացքում երախտաշատ գիտնականը հրատարակել է բազմաթիվ գիտական և գիտահանրամատչելի հոդվածներ, սակայն ունի միայն մեկ մենագրություն:

Գիրքը լույս է տեսել 1968 թվականին երևանյան «Հայաստան» հրատարակչության կողմից և նախատեսված է հնագիտությամբ հետաքրքրվող միջին փարիքի երեխաների համար: Հանրաճանաչ և գրավիչ ձևով գրված այս գիրքը Հ. Մնացականյանը նվիրել է հնագիտությամբ հետաքրքրվող պատանիներին և դպրոցականներին: Գիրքը ստեղծվել է միջնակարգ դպրոցի աշակերտների համար:

Հեղինակն անդրադարձել է ոչ միայն հնագիտական և պատմական, այլև բնական գիտություններին, մարդու ծագման և զարգացման հարցերին, Հայաստանի հնագույն մշակույթին և հատկապես Սևանի ավազանի հնագիտական ուսումնասիրությանը: Գրքում ներկայացված հերոսներից շատերը իրական մարդիկ են:

Բանալի բառեր՝ Հարություն Մնացականյան, խոսում են հուշարձանները, Լճաշեն, գիրք, հնագիտություն, Սևանի ավազան, Բագարան:

ABOUT “THE MONUMENTS SPEAK” MONOGRAPHY BY THE ARCHAEOLOGIST HARUTYUN MNATSAKANYAN

KESHISHYAN MARY

Historian, researcher at Matenadaran

The article is devoted to the only monography written by archeologist Harutyun Mnatsakanyan entitled «The Monuments speak». During his long career, the Honorable Scientist has published numerous scientific and popular articles, but has only one monography. It was published in 1968 in the «Armenia» publishing house of Yerevan. This book, written in a popular and attractive form, A. Mnatsakanyan devoted to young men and school children interested in archeology. The book is intended for high school students.

The author referred not only to the archaeological and historical sciences, but also to the natural sciences, the origin and development of the man, the ancient culture of Armenia and especially the study of the archaeology of Sevan basin and its history. The heroes of the book are real people.

Keywords: *Harutyun Mnatsakanyan, Speech of Monuments, Lchashen, Book, Archaeology, Sevan basin, Bagaran.*

О МОНОГРАФИИ «ГОВОРЯТ ПАМЯТНИКИ» АРХЕОЛОГА АРУТЮНА МНАЦАКАНЯНА

КЕШИШЯН МЕРИ

Историк, научный сотрудник Матенадарана

Статья посвящена единственной монографии, написанной археологом Арутюном Мнацаканяном под названием «Говорят памятники». За свою долгую карьеру почетный ученый опубликовал множество научных и популярных статей, но написал только одну монографию. Книга была издана в 1968 году в ереванском издательстве «Армения» и рассчитана на детей среднего возраста, интересующихся археологией. Эту книгу, написанную в популярной и привлекательной форме, А. Мнацаканян посвятил юношам и школьникам, интересующимся археологией. Книга предназначена для учащихся средней школы.

Автор ссылался не только на археологические и исторические науки, но и на естественное происхождение и развитие человека, древнюю культуру Армении и особенно на изучение археологии Севанского бассейна и его истории. Многие герои из персонажей в книге действительно существовали.

Ключевые слова: *Арутюн Мнацаканян, говорят памятники, Лчашен, книга, археология, бассейн Севана, Багаран.*

**ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ՀԱՍԱՆԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ԵՎ
ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆ ԱՏԱՑՄԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՓՄՁ ՍՈՒԲՅԵԿՏՆԵՐԻ
ՀԱՄԱՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ**

ԱՄԻՐԽԱՆՅԱՆ ՍԱՄՎԵԼ

*Տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ,
ԳՊՀ տնտեսագիտական ֆակուլտետի դեկան*
e-mail: s.amirkhanyan@gsu.am

ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ ԿՈՐՅՈՒՆ

*Գավառի պետական համալսարանի ասպիրանտ,
ԳՊՀ դասախոս*
e-mail: kor.gevorgyan@gmail.com

Սույն հետազոտության նպատակն է ուսումնասիրել Հայաստանում փոքր և միջին ձեռնարկությունների համար ֆինանսական հասանելիությունը՝ վեր հանելով ֆինանսավորման խնդիրները, և ներկայացնել առաջարկներ՝ ուղղված ՓՄՁ-ների համար ֆինանսների հասանելիության մակարդակի բարձրացմանը:

Հոդվածում կիրառվել են գիտական ճանաչողության (աբստրակցիայի, վերլուծության և համադրման) մեթոդները, որոնք թույլ են տալիս գտնել գիտական դրույթների տրամաբանական կառուցվածքը, ընդգծել դրանց ուժեղ ու թույլ կողմերը, ինչպես նաև բացահայտել խնդրո առարկայի խոչընդոտների պարճառահեղանակային կապերը: Ուսումնասիրության համար աղբյուր են հանդիսացել ինչպես միջազգային կազմակերպությունների կողմից հրատարակած տարբեր զեկույցները, հայկական կազմակերպությունների կողմից իրականացված վերլուծությունները, այնպես էլ հայրենական տնտեսագետների աշխատությունները և, իհարկե, սեփական վերլուծությունները:

Հետազոտության արդյունքում արձանագրվել է, որ չնայած Հայաստանի ֆինանսական համակարգը 2019 թվականի հունվար ամսվա դրությամբ բաղկացած է եղել 17 առևտրային բանկերից, 39 ունիվերսալ վարկային կազմակերպություններից, 9 ապահովագրական ընկերություններից, 3 ապահովագրական բրոքերներից, 10 ներդրումային ընկերություններից, 3 ներդրումային և կենսաթոշակային ֆոնդերից, ինչպես նաև մի շարք գրավապահներից, վարկային բյուրոներից, դրամական փոխանցումներ իրականացնող ընկերություններից, այնուամենայնիվ, ֆինանսական հատվածի ակտիվների 85,4%-ը պատկանում է բանկերին: Արդյունքում եկել ենք այն եզրակացության, որ այս հանգամանքը խոչընդոտ է հանդիսանում ՓՄՁ-ների ֆինանսական պահանջների բավարարմանը, քանի որ վերջիններս խուսափում են վարկերից բարձր տոկոսադրույքի, կարճաժամկետության,

հիմնականում արտարժույթով տրամադրման և մի շարք այլ պատճառներով: Հիմք ընդունելով վերը նշվածը՝ օբյեկտիվորեն անհրաժեշտություն է առաջանում զարգացնել ՓՄՁ ֆինանսավորման ոչ բանկային գործիքները, մասնավորապես ստեղծել համաժողովրդական ֆինանսավորման (քրաուդֆանդինգ) իրավական հիմքեր, իրականացնել բաժնեմասային ֆինանսավորման զարգացման միջոցառումներ, առաջնային (Seed) և սկզբնական փուլի ֆինանսավորման հասանելիության ապահովում, վենչուրային կամ «հրեշտակ» ներդրողների ինստիտուտի զարգացում և այլն:

Բանալի բառեր՝ փոքր և միջին ձեռնարկատիրություն (ՓՄՁ), ՀՆԱ-ում ՓՄՁ-ի ավելացված արժեք, այլընտրանքային ֆինանսավորում, (քրաուդֆանդինգ), վարկային պորտֆելի դոլարիզացիա, վարկերի բարձր տոկոսադրույք, կարճաժամկետ վարկեր:

ACCESSIBILITY OF FINANCE AND FUNDING PROBLEMS FOR SMES IN THE REPUBLIC OF ARMENIA

AMIRKHANYAN SAMVEL

*PhD in Economics, Associate Professor,
Dean of the Faculty of Economics, GSU*

GEVORGYAN KORYUN

*PHd student of Gavar State University,
GSU Lecturer*

The purpose of this study is to examine the financial accessibility of small and medium-sized enterprises in Armenia by identifying funding issues. The objective of the study is to present proposals for increasing access to finance for SMEs.

The study showed that, despite the fact that the financial system of Armenia consists of 17 commercial banks, 39 universal credit organizations, 9 insurance companies, 3 insurance brokers, 10 investment companies, 3 investment and pension funds, as well as a number of pawnshops, credit bureaus and money transfer companies; however, 85.4% of the financial sector assets are owned by banks. This is an obstacle to meeting the financial needs of SMEs, as they avoid high interest rates on loans, as well as to factors such as their short-term availability, provision mainly in foreign currency, and many other reasons. Therefore, it is recommended to develop non-bank financing instruments for SMEs.

Keywords: *Small and medium entrepreneurship (SME), SME value added in GDP, alternative non-banking financing (crowd funding), loan portfolio dollarization, high interest rate loans, short term loans.*

ДОСТУПНОСТЬ ФИНАНСОВ И ПРОБЛЕМЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ СУБЪЕКТОВ МСП В РЕСПУБЛИКЕ АРМЕНИЯ

АМИРХАНЫН САМВЕЛ

*Кандидат экономических наук, доцент,
декан экономического факультета ГГУ*

ГЕВОРКЯН КОРЮН

*Аспирант Гаварского государственного университета,
преподаватель ГГУ*

Целью данного исследования является изучение доступности финансирования малых и средних предприятий (МСП) Армении путем выявления проблем финансирования. Целью исследования является представление предложений по расширению доступа к финансированию для МСП.

Исследование показало, что, не смотря на то, что финансовая система Армении состоит из 17 коммерческих банков, 39 универсальных кредитных организаций, 9 страховых компаний, 3 страховых брокеров, 10 инвестиционных компаний, 3 инвестиционных и пенсионных фондов, а также ряда ломбардов, кредитных бюро и компаний по переводу денег, однако 85,4% активов финансового сектора принадлежат банкам. Это является препятствием для удовлетворения финансовых потребностей МСП, поскольку они избегают высоких процентных ставок по кредитам, а также таких факторов, как их краткосрочность, предоставление, в основном, в иностранной валюте, и по многим другим причинам. Следовательно, рекомендуется разработать и развивать небанковские инструменты финансирования МСП.

Ключевые слова: *малое и среднее предпринимательство (МСП), добавленная стоимость МСП в ВВП, альтернативное небанковское финансирование (краудфандинг), долларизация кредитного портфеля, высокая процентная ставка по кредитам, краткосрочные кредиты.*

**ԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑԻ ԲԱՐԵԼԱՎՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆԸ ՆՊԱՏՈՂ ԳՈՐԾՈՆ**

ՎԵՐԳՆՅԱՆ ՄԱՐԻԱՄ

Տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ,
ԳՊՀ տնտեսագիտական ֆակուլտետի փոխդեկան
e-mail: m.hergnyan@gsu.am

ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ ՀԱՄՄԻԿ

ԳՊՀ դասախոս, ասիստենտ
e-mail: h.margaryan@gsu.am

Հոդվածը նվիրված է Գեղարքունիքի մարզի Ծաղկաշեն համայնքի բյուջեւորային գործընթացի բարելավման ուղիների բացահայտմանը: Արդի տնտեսավարման պայմաններում կարևորվում է տարածքային զարգացման նպատակային քաղաքականության իրականացումը, քանի որ այն ապահովում է ոչ միայն տարածքային սոցիալ-տնտեսական համաչափ զարգացում, այլև նախադրյալներ է ստեղծում համայնքի մրցակցային առավելությունները բացահայտելու, բնակավայրերում անհրաժեշտ ենթակառուցվածքները զարգացնելու, ներդրումային գրավչություն ապահովելու և առկա ներուժն արդյունավետ օգտագործելու համար՝ նպաստելով բնակչության կենսամակարդակի բարձրացմանն ու արտագաղթի կանխմանը: Այդ նպատակով առաջարկվել է Գեղարքունիքի մարզի Ծաղկաշեն, Գանձակ և Սարուխան համայնքներում իրականացնել խոշորացում: Խոշորացված համայնքներում ծրագրային ձևաչափով բյուջեւորվորումը կնպաստի պետական ծախսերի արդյունավետության բարձրացմանը, բյուջեւորային գործընթացում թափանցիկության ու հաշվետվողականության սկզբունքների ապահովմանը:

Բանալի բառեր՝ տարածքային համաչափ զարգացում, համայնքների խոշորացում, դոտացիա, համահարթեցման սկզբունք, հանրային վերահսկողություն, տեղական ժողովրդավարության կայացում, ծրագրային բյուջեւորվորում:

IMPROVING THE BUDGET PROCESS AS A FACTOR CONTRIBUTING TO THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE COMMUNITY

HERGNYAN MARIAM

*PhD in Economics, Associate Professor,
Vice Dean of the Faculty of Economics, GSU*

MARGARYAN HASMIK

GSU Lecturer, Assistant

The article is dedicated to revealing the ways to improve the budget process of Tsaghkashen community of Gegharkunik Region. In the current economic conditions,

the implementation of targeted territorial development policy is used, as it not only ensures balanced territorial socio-economic development, but also creates preconditions for identifying the competitive advantages of the community, developing the necessary infrastructure in the settlements, ensuring investment attractiveness, raising the living standards of the population and preventing emigration. It has been proposed to carry out enlargement in Tsaghkashen, Gandzak and Sarukhan communities of Gegharkunik region, which will allow to use the existing potential in practice to create a more favorable environment to work collaboratively between communities, to effectively organize inter-community processes, to ensure investment attractiveness.

As a result, programmatic budgeting in large communities will increase public spending efficiency and ensure the principles of transparency and accountability in the budget process.

***Keywords:** balanced territorial development, community enlargement, subsidy, leveling principle, public control, establishment of local democracy, program budgeting.*

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕССА ОБЩИНЫ, КАК ФАКТОР, СПОСОБСТВУЮЩИЙ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОМУ РАЗВИТИЮ ОБЩИНЫ

ЕРГНЯН МАРИАМ

*Кандидат экономических наук, доцент,
замдекана экономического факультета ГГУ*

МАРГАРЯН АСМИК

Преподаватель ГГУ, ассистент

Статья посвящена выявлению путей совершенствования бюджетного процесса общины Цахкашен, Гегаркуникской области.

В современных экономических условиях становится важным осуществление целевой политики регионального развития, поскольку она обеспечивает не только равномерное территориальное социально-экономическое развитие, но и создает предпосылки для выявления конкурентных преимуществ общины, для развития необходимых инфраструктур в населенных пунктах, для обеспечения инвестиционной привлекательности и для эффективного использования имеющегося потенциала, тем самым способствует повышению уровня жизни населения и предотвращению миграции. Было предложено в таких общинах Гегаркуникской области, как Цахкашен, Гандзак и Сарухан осуществить укрупнение, которое на практике позволит использовать имеющийся потенциал

для создания более благоприятной среды для сотрудничества между общинами и эффективной организации межобщинных процессов, для обеспечения инвестиционной привлекательности. В результате, бюджетирование в программном формате в укрупненных общинах будет способствовать повышению эффективности государственных расходов, обеспечит принципы прозрачности и подотчетности в бюджетном процессе.

Ключевые слова: равномерное территориальное развитие, укрупнение общин, дотация, принцип выравнивания, общественный контроль, становление местной демократии, программное бюджетирование

ՓՈՂԻ, ՎԱՐԿԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԵՎ ԳՆԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՍՈՒՔԻԱՍՅԱՆ ՍԵՐԳԵՅ

Տնտեսագիտության դոկտոր, դոցենտ,
ԳՊՀ դասախոս
e-mail: sergei.sukiasyan@mail.ru

Յուրաքանչյուր օր, մարդու և հասարակության կենսագործունեությունն անհնար է առանց մեծաքանակ ու կրկնվող գործողությունների, որոնք վերաբերում են փոխանակմանը: Մի կողմից փողը, վարկը և գինը առօրեական են, իսկ մյուս կողմից, դրանք պատճառահետևանքային կապերի հետազոտման ուղղությունն են, որտեղ օրինաչափությունների բացահայտումները ձևավորել են ապրանքադրամական և ֆինանսավարկային հարաբերությունների համակարգերը:

Անհատի և հարկապես ձեռնարկատիրության կողմից փարեցրարի, սերնդեսերունդ նաև վարկի օգտագործումն է ապահովել բարիքների առատությունը: Ձեռնարկատիրության զարգացման պայմաններից են վարկի օգտագործման փոկոսադրույքի ներկա մակարդակները, որն էլ պայմանավորել է փողի, վարկի, փոկոսի և գնի պատճառահետևանքային կապերին անդրադառնալու փորձը:

Երբ փողը փոխանակման պայման է, ապա փողով արտահայտված գինը նույն պահին ապահովում է փոխանակման չափելիությունը և փոխանակումը չի կարող տեղ գտնել առանց այդ որոշակիության: Այդքանով փողը և գինը անբաժանելի են: Իսկ վարկը նույն փոխանակման ակտի դրսևորում է, երբ առաջանում է փոխհատուցման «հետաձգում»:

Տոկոսի դեպքում հիմք է ընդունվում հետևյալը. «Որպես ընդհանուր կանոն, բարիքները ներկայում արժեն ավելին քան նույն որակի և նույն քանակության ապագա բարիքները»¹: Հիմք է ընդունվում անձի կողմից հենց այս պահին բարիքին տրվող

¹ Stu` Бём-Баверк О. Капитал и процент. Ч.: 2010. Стр. 391.

գնահատականը: Սրացվում է, որ տոկոսը գոյություն ունի, երբ առկա է համաձայնությունը: Ուստի առաջանում է հնարավորություն կողմերից մեկի համաձայնությամբ ներկայում «ֆիդուցիար» կամ միայն վստահության վրա հենված փողը տրամադրել երկրի տնտեսության իրական հատվածում աշխատատեղերի ստեղծման համար, որը կարող է կատարվել համազգային ծրագրերի մշակման ու իրագործման միջոցով:

Բանալի բառեր՝ փող, վարկ, տոկոս, գին, աշխատանք:

ABOUT MONEY, USE OF THE CREDIT AND PRICE CHANGES

SUQUIASYAN SERGEI

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
GSU lecturer*

The everyday activities of people and society is impossible without numerous and repetitive actions related to the exchange. On the one hand, “money”, “credit” and “price” are everyday, and on the other hand, they are areas of study of cause and effect relationships, where the disclosure of patterns formed a system of commodity-money and financial-credit relations.

The use of credit by individuals and especially entrepreneurship from year to year also provided an abundance of goods to generations. One of the conditions for the development of entrepreneurship is the current level of percentage of using loans, which led to an attempt to consider a causal relationship between “money”, “credit”, “interest” and “price”.

When “money” is a condition of exchange, the “price” expressed in “money” simultaneously provides the measurability of the exchange, and the exchange cannot take place without such certainty. Thus, “money” and “price” are inseparable. And “credit” is a manifestation of the same exchange act when there is a “delay” in compensation.

In the case of “percent”, the following is taken as the basis: “As a general rule, the benefits in the present are greater than the future benefits of the same quality and in the same quantity.” The basis is the assessment of the good by the man at this moment. It turns out that the “percent” exists when there is agreement.

Therefore, with the consent of one of the parties, there arises the possibility of presenting “fiduciary” money, or based only on trust, to create jobs in the real sector of the country's economy, which can be achieved through the development and implementation of national programs.

Keywords: *money, credit, percent, price, job.*

О ДЕНЬГАХ, ИСПОЛЬЗОВАНИИ КРЕДИТА И ИЗМЕНЕНИИ ЦЕНЫ

СУКИАСЯН СЕРГЕЙ

Доктор экономических наук, доцент,

Каждый день деятельность людей и общества невозможна без многочисленных и повторяющихся действий, связанных с обменом. С одной стороны, «деньги», «кредит» и «цена» являются повседневными, а с другой стороны, они направления исследования причинно-следственных связей, где раскрытие закономерностей сформировало системы товарно-денежных и финансово-кредитных отношений.

Использование кредита физическими лицами и особенно предпринимательством из года в год поколениям обеспечило также изобилие благ. Одним из условий развития предпринимательства является текущий уровень процента использования кредитов, что и обусловило попытку рассмотреть причинно-следственную связь между «деньгами», «кредитом», «процентом» и «ценой».

Когда «деньги» являются условием обмена, «цена», выраженная в «деньгах», одновременно обеспечивает измеримость обмена, и обмен не может иметь место без такой определенности. Таким образом, «деньги» и «цена» неразделимы. А «кредит» – это проявление того же обменного акта, когда возникает «задержка» в компенсации.

В случае «процента» за основу принимается следующее: «Как общее правило, блага в настоящем стоят больше, чем будущие блага того же качества и в том же количестве». За основу принимается оценка блага человеком именно в этот момент. Получается, что «процент» существует, когда имеет место согласие.

Поэтому, при согласии одной из сторон, возникает возможность «фидуциарные» в настоящее время или основанные только на доверии «деньги» предоставить для создания рабочих мест в реальном секторе экономики страны, что может быть достигнуто путем разработки и реализации общенациональных программ.

Ключевые слова: деньги, кредит, цена, процент, труд.

ՆԵՐԴՐՈՒՄԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԱՑ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԵՐԸ

ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ ՎԱԼԵՐԻ

*Տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ,
ԳՊՀ դասախոս*

e-mail: valeriaraqelyan@ysu.am

ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ ԳԱՅԱՆԵ

*Երևանի պետական համալսարանի հայցորդ
e-mail: gayanhayrapetyan@mail.ru*

Հողվածում քննարկվել է ՀՀ առևտրային բանկերի կողմից իրականացվող ներդրումային քաղաքականությունը փնտրեսության բազային ճյուղերում: Ուսումնասիրվել է մասնագիտական գրականության մեջ գոյություն ունեցող մոտեցումները, որոնց արդյունքներից ելնելով՝ հեղինակների կողմից ներկայացվել են ներդրումներ հասկացության իրենց մոտեցումները՝ «Ֆինանսական հարաբերությունների տեսանկյունից ներդրումները եկամուտ ստանալու նպատակով փնտրեսավարող սուբյեկտների փնտրեսական գործունեության մեջ ներդրվող ակտիվների բոլոր տեսակներն են: Ներդրումները՝ ավելի լայն, փնտրեսական մեկնաբանությամբ, սեփական կապիտալի ձևավորմանը, ընդլայնմանը, վերակառուցմանը և տեխնիկական վերազինմանն ուղղված ծախսերն են և դրա հետ կապված շրջանառու կապիտալի փոփոխությունները», որը, հեղինակների կարծիքով, ավելի ճիշտ է բնութագրում ներդրումներ հասկացությունը:

Բանալի բառեր՝ շուկա, փնտրեսություն, ներդրումներ, փնտրեսական աճ, ծախսեր, կապիտալ, ներդրումային գործունեություն, ակտիվներ, սեփականության փոխանցում:

MODERN CONCEPTS OF INVESTMENT ACTIVITY

ARAKELYAN VALERI

*PhD in Economics, Associate Professor,
GSU Lecturer*

HAYRAPETYAN GAYANE

PhD student at Yerevan State University

The article discusses the current issues of investment policy.

The investment policy of commercial banks has been studied. Some issues of investment methodology and, in particular, the views existing in professional literature have been identified. The authors have proposed a new comment on "investment". According to the authors, such approach will enable businesses to correctly evaluate investment risks.

Keywords: *investment, commercial banks, efficiency, GDP, management, market, risk, politics.*

СОВРЕМЕННЫЕ КОНЦЕПЦИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

АРАКЕЛЯН ВАЛЕРИЙ

*Кандидат экономических наук, доцент,
преподаватель ГГУ*

В статье рассматриваются актуальные вопросы инвестиционной политики. Изучена инвестиционная политика коммерческих банков. Определены некоторые проблемы методологии инвестирования, в частности, взгляды, которые имеются в профессиональной литературе. Авторы предложили новый комментарий на «инвестиции». По мнению авторов, такой подход позволит предприятиям правильно оценивать инвестиционные риски.

Ключевые слова: *инвестиция, коммерческие банки, производительность, ВВП, управление, рынок, риск, политика.*

**ԱՊՐԱՆՔԻ ՄՐՑՈՒՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՄՈԴԵԼՆԵՐԻ
ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ**

ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ ՎԱԼԵՐԻ

Տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ,

ԳՊՀ դասախոս

e-mail: valeriaraqelyan@ysu.am

ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ ԷԴԳԱՐ

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվ. տնտեսագիտության ինստիտուտի հայցվոր

e-mail: baghdasaryan@mail.ru

Հոդվածում հեղինակների կողմից քննարկվել են ապրանքի մրցունակության բարձրացման վրա ազդող գործոնների համախումբը, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ շուկայում սպառողի վարքն ունի հիերարխիկ կառուցվածք, որտեղ պահանջմունքի որոշ տարրեր մյուսներից ավելի կարևոր են: Հեղինակների կարծիքով՝ ապրանքի մրցունակության բարձրացման կարևոր ցուցանիշ է ապրանքի որակը: Ելնելով այս մոտեցումից առաջարկվել է մրցունակության բարձրացման մոդել:

Բանալի բառեր՝ *մրցակցություն, մրցունակություն, շուկա, ապրանք, ռազմավարություն, արդյունավետություն, որակ, խթանիչներ:*

THE FORMULATION OF A MODEL FOR RAISING GOODS COMPETITIVENESS

ARAKELYAN VALERI

PhD in Economics, Associate Professor,

The article discusses the factors influencing competitiveness of goods. It considers that consumer's behaviour in the market has a hierarchic structure, where some elements of the need are more important than the other ones. According to the author, the quality of goods is an important indicator for raising the competitiveness of goods. Based on this approach, we offer a model for raising competitiveness.

Keywords: *competition, competitiveness, market, product, strategy, efficiency, quality, stimulants.*

ФОРМИРОВАНИЕ МОДЕЛИ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ТОВАРА

АРАКЕЛЯН ВАЛЕРИЙ

*Кандидат экономических наук, доцент,
преподаватель ГГУ*

БАГДАСАРЯН ЭДГАР

Соискатель экономического института имени М. Котаняна

В статье обсуждается комплекс факторов, влияющих на повышение конкурентоспособности товара, учитывая то обстоятельство, что поведение потребителя в рынке имеет иерархическую структуру, где некоторые элементы потребности важнее других. По мнению автора, важным индикатором повышения конкурентоспособности товара является качество товара. Исходя из этого подхода предлагается модель повышения конкурентоспособности.

Ключевые слова: *конкуренция, конкурентоспособность, рынок, товар, стратегия, эффективность, качество, индикаторы.*

**ԱՐԺԵԹՂԹԵՐԻ ՊԱՀԱՌՈՒԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ**

ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ ԱՐԵԳ

*Տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ,
ԳՊՀ դասախոս*

Աշխատանքի հիմնական նպատակն է ուսումնասիրության և վերլուծության ենթարկել արժեթղթերի պահառուական համակարգի զարգացման հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում: Կատարված ուսումնասիրությունները և վերլուծությունները ցույց են փայլիս, որ Հայաստանի Հանրապետությունում արժեթղթերի շուկայի առևտրային, հաշվարկային և պահառուական համակարգերի զարգացման համար անհրաժեշտ է իրականացնել համակարգված բարեփոխումներ, որոնք առնչվում են արժեթղթերի շուկայի առևտրային, հաշվարկային և պահառուական միասնական համակարգերի ձևավորման հետ:

Բանալի բառեր՝ արժեթղթերի շուկա, արժեթղթերի պահառուական համակարգ:

PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF THE DEPOSITORY SYSTEM IN THE REPUBLIC OF ARMENIA

BAGHDASARYAN AREG

*Doctor of Economics, Associate Professor,
GSU lecturer*

The main goal of the work is to study and analyze the problems of the depository system development in the Republic of Armenia. Research and analysis show that for the development of trading, settlement and depository systems of the securities market in the Republic of Armenia, it is necessary to carry out systemic reforms related to the development of integrated trading, settlement and depository systems in the securities market.

Keywords: *securities market, depository system.*

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ДЕПОЗИТАРНОЙ СИСТЕМЫ В РЕСПУБЛИКЕ АРМЕНИЯ

БАГДАСАРЯН АРЕГ

*Кандидат экономических наук, доцент,
преподаватель ГГУ*

Основная цель работы - изучение и анализ проблем развития депозитарной системы в Республике Армения. Исследования и анализ показывают, что для

развития торговых, расчетных и депозитарных систем рынка ценных бумаг в Республике Армения необходимо проведение системных реформ, связанных с развитием интегрированных торговых, расчетных и депозитарных систем на рынке ценных бумаг.

Ключевые слова: рынок ценных бумаг, депозитарная система.

ԿԱՅՈՒՆ ԶՐՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ԵՎ ՄՐՑՈՒՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ՑՈՒՑԱՆԻՇԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

ՍԻՆԱՆՅԱՆ ԱՐԵԳ

Գավառի պետական համալսարանի ասպիրանտ
e-mail: aregsinanyan@mail.ru

Հոդվածում ներկայացվում են կայուն զբոսաշրջության զարգացման միջազգային փորձը, զբոսաշրջության մրցունակության ցուցիչը՝ Հայաստանի Հանրապետությունում կայուն զբոսաշրջությունը զարգացնելու նպատակով: Հաշվի առնելով համաշխարհային տնտեսության մեջ զբոսաշրջության գնալով աճող դերը՝ առաջնահերթ խնդիր ենք համարում Հայաստանի զբոսաշրջային գրավչության ապահովումը, այդ նպատակով առաջավոր փորձի հեղափոխումը, զբոսաշրջության մրցունակության հայաստանյան ցուցիչի վերլուծությունը և բարելավումը: Մեր երկրում այս ցուցիչի ոլորտային ենթակետերի ցածր գնահատականները վկայում են պարճառահեղափոխության մի շարք առկա և լուծման կարող խնդիրների մասին: Հոդվածում նշվում է, որ թեև Հայաստանի Հանրապետությունը տարեց տարի բարելավում է իր դիրքը այլ երկրների համեմատ՝ 2019թ.-ին զբաղեցնելով 79-րդ հորիզոնականը 140 երկրների ցանկում, այդուհանդերձ դեռ շատ են անելիքները: Ցածր գնահատված ոլորտների զարգացումը կխթանի զբոսաշրջության կայուն զարգացումը, կնպաստի առողջ տնտեսական միջավայրի ստեղծմանը, նոր փոքր ու միջին ձեռնարկությունների ստեղծմանը և կնվազեցնի արտագաղթի ծավալները: Արվում է այն եզրակացությունը, որ զբոսաշրջության զարգացումը կարող է ունենալ մի շարք դրական և բացասական հետևանքներ, ընձեռել նոր հնարավորություններ և միաժամանակ պարունակել վրանգներ, որոնք անհրաժեշտ է կանխարեսել և հիմնավորված լուծումներ առաջարկել:

Բանալի բառեր. Կայուն զբոսաշրջություն, զբոսաշրջության զարգացում, զբոսաշրջության մրցունակության ցուցիչ՝ ՉՄՑ:

SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT AND TOURISM COMPETITIVENESS INDEX

SINANYAN AREG

PhD student of Gavar State University

The article presents international experience in the development of sustainable tourism and the index of tourism competitiveness for the development of sustainable tourism in the Republic of Armenia. Taking into account the increasing role of tourism in the world economy, we consider it a priority to ensure the tourist attractiveness of Armenia. To do this, we need to study the best practices, analyze and improve the Armenian tourism competitiveness index. Low ratings of the sub-items of this index indicate a number of causal problems that need to be solved. The article notes that despite the fact that Armenia improves its position year by year in comparison with other countries, ranking the 79th in the list of 140 countries in 2019, there is still much to do. The development of low-rated industries will stimulate the stable development of tourism, contribute to the creation of a healthy economic environment, it will create new small and medium-sized enterprises and reduce the volume of emigration. It is concluded that the development of tourism can have a number of positive and negative consequences, provide new opportunities and, at the same time, contain threats that need to be predicted and offer reasonable solutions.

Keywords: *sustainable tourism, tourism development, index of competitiveness of tourism-ICT.*

РАЗВИТИЕ УСТОЙЧИВОГО ТУРИЗМА И ИНДЕКС КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ТУРИЗМА

СИНАНЫАН АРЕГ

Аспирант Гаварского государственного университета

В статье представлены международный опыт развития устойчивого туризма, индекс конкурентоспособности туризма с целью развития устойчивого туризма в Республике Армения. Учитывая все возрастающую роль туризма в мировой экономике, первоочередной задачей считаем обеспечение туристической привлекательности Армении, для этого надо исследовать передовой опыт, анализировать и улучшать армянского индекса конкурентоспособности туризма. Низкие оценки отраслевых подпунктов этого индекса в нашей стране свидетельствуют о ряде причинно-следственных проблем. В статье отмечается, что несмотря на то, что Армения год от года улучшает свою позицию по сравнению с

другими странами, занимая 79-е место в списке 140 стран в 2019 году, тем не менее, еще многое предстоит сделать. Развитие низкорейтинговых отраслей будет стимулировать стабильное развитие туризма, способствовать созданию здоровой экономической среды, это позволит создать новые малые и средние предприятия и сократит объемы эмиграции. Делается вывод, что развитие туризма может иметь ряд положительных и отрицательных последствий, предоставить новые возможности и, в то же время, содержать угрозы, которые необходимо прогнозировать и предложить обоснованные решения.

Ключевые слова: *стабильный туризм, развитие туризма, индекс конкурентоспособности туризма-ИКТ.*

ПРИМЕНЕНИЕ ДИЗАЙН-МЫШЛЕНИЯ КАК МЕТОДА УПРАВЛЕНИЯ В СФЕРЕ УСЛУГ

ТКАЧЕНКО АНЖЕЛА

Аспирант РАУ

e-mail: tkanjela@gmail.com

В статье рассмотрены такие понятия как дизайн-мышление, сервис-дизайн и их влияние на инновационную деятельность компании. Обсуждаются некоторые аспекты обучения сотрудников новаторству. Целью исследования являются современные методы управления в сфере услуг, в частности применение дизайн-мышления. В качестве задач для достижения поставленной цели нами рассмотрены: инновационные навыки сотрудников и их обучение; применение особого дизайн-мышления; этапы дизайн-мышления, такие как: эмпатия, фокусировка, генерация идей, прототипирование, тестирование; оптимизация и улучшение работ сотрудников, качество услуг; применение сервис-дизайна с проектированием точек контакта; измерение эффективности по результатам воронки продаж;

В статье использованы такие методы как: аналитический, камерный, метод сравнения, графический и т.д.

В статье обоснована эффективность применения современного метода управления в сфере услуг и его влияние на инновационную деятельность компании.

Ключевые слова: *инновация, дизайн-мышление, сервис-дизайн, услуги, воронка продаж, сотрудники, новаторы.*

ԴԻԶԱՅՆ-ՄՏԱԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՄԵԹՈՒ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՈԼՈՐՏՈՒՄ

ՏԿԱԶԵՆԿՈ ԱՆԺԵԼԱ

ՀՌՀ ասպիրանտ

Հոդվածում քննարկվում են այնպիսի հասկացություններ, ինչպիսիք են դիզայն-մտածողությունը, սերվիս-դիզայնը և դրանց ազդեցությունը ընկերության նորարարական գործունեության վրա: Քննարկվում են աշխատակիցների նորարարության ուսումնառության որոշ ասպեկտներ:

Ուսումնասիրության նպատակը ծառայությունների մատուցման ոլորտում կառավարման ժամանակակից մեթոդներն են, մասնավորապես դիզայն-մտածողությունը: Որպես այս նպատակին հասնելու խնդիրներ՝ հոդվածում դիտարկվել են աշխատողների նորարարական հմտությունների և նրանց վերապատրաստման, հատուկ դիզայն-մտածողության կիրառման, դիզայն-մտածողության փուլերի, աշխատակիցների աշխատանքի որակի բարելավման և կատարելագործման, ծառայությունների որակի ապահովման, ծառայության ձևավորման կապի կետերի ստեղծման և այլ հարցեր:

Հոդվածում օգտագործվում են վերլուծական, կամեռալ, համեմատության, գրաֆիկական և այլ մեթոդներ:

Հոդվածում հիմնավորվում է կառավարման ոլորտում ժամանակակից կառավարման մեթոդների կիրառման արդյունավետությունը և դրա ազդեցությունը կազմակերպության նորարարական գործունեության վրա:

***Բանալի բառեր՝** նորարարություն, դիզայն-մտածողություն, սերվիս-դիզայն, ծառայություններ, վաճառքի ձագար, աշխատակից, նորարար:*

THE USE OF DESIGN THINKING AS A MANAGEMENT METHOD IN THE SERVICE SECTOR

TKACHENKO ANZHELA

PhD, RAU

This article discusses such concepts as design thinking, service design and their impact on the innovative activities of the company. Some aspects of employee innovation training are discussed.

The aim of the study is modern methods of management in the service sector, particularly, the application of design thinking. As tasks for achieving this goal we considered innovative skills of employees and their training; application of special design thinking; stages of design thinking, such as: empathy, focus, idea generation,

prototype, testing; optimization and improvement of employees' work, quality of services; application of service design with the designing of contact points; measuring efficiency based on the results of the sales funnel.

The article uses such methods as: analytical, cameral, comparison method, graphical, etc.

The article substantiates the effectiveness of the application of the modern management method in the service sector and its impact on the company's innovative activities.

Keywords: *innovation, design thinking, service design, services, sales funnel, workers, innovators.*

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԸ ԵՎ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ ԱՐՏԱԿ

Գավառի պետական համալսարանի ասպիրանտ
e-mail: _artak_martirosyan@yahoo.com

Սույն հոդվածով ներկայացված է Հովհաննես Թումանյանի գրական ստեղծագործությունների և ապահովագրության կապը: Հոդվածով հիմնավորվում է, որ Հովհաննես Թումանյանի ստեղծագործություններն հնարավոր է կիրառել ֆինանսական կրթման բնագավառում որպես ապահովագրության փարբեր տեսակները, ապահովագրության սկզբունքները և մոտեցումները հնարավորինս մատչելի ներկայացնելու մեթոդ:

Բանալի բառեր՝ ապահովագրություն, գյուղատնտեսության ապահովագրություն, Թումանյանի ստեղծագործություններ, ֆինանսական կրթում, ապահովագրության տեսակներ, պատասխանատվության ապահովագրություն, զույքի ապահովագրություն, աջակցության ապահովագրություն, դժբախտ պատահարներից ապահովագրություն, բեռների ապահովագրություն:

HOVHANNES TUMANYAN AND INSURANCE

MARTIROSYAN ARTAK

PhD student of Gavar State University

This article presents the link between Hovhannes Tumanyan's literary works and insurance. The article argues that Hovhannes Tumanyan's works can be used in the

field of financial education as a method of presenting the different types of insurance, insurance principles and approaches. This article is intended for lecturers, students and for other people studying insurance.

Keywords: *Insurance, agricultural insurance, Hovhannes Tumanyan's literary works, financial education, types of insurance, liability insurance, property insurance, assistance insurance, accident insurance, cargo insurance.*

ОВАНЕС ТУМАНЯН И СТРАХОВАНИЕ

МАРТИРОСЯН АРТАК

Аспирант Гаварского государственного университета

В этой статье представлена связь между литературными произведениями Ованнеса Туманяна и страхованием. В статье утверждается, что работы Ованнеса Туманяна могут быть использованы в области финансового образования как метод представления различных видов страхования, принципов и подходов в страховании. Эта статья предназначена для преподавателей, студентов и для людей, заинтересованных в страховании.

Ключевые слова: *страхование, сельскохозяйственное страхование, литературные произведения Ованнеса Туманяна, финансовое образование, виды страхования, страхование ответственности, страхование имущества, страхование помощи, страхование от несчастных случаев, страхование грузов.*

ԳՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԴՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ

ԹՈՎՄԱՍՅԱՆ ՌՈՒԲԵՆ

ՀԱՀ «Տնտեսագիտության մագիստրոս» ծրագրի 1-ին կուրսի ուսանող
e-mail: ruben.tovmasyan.1996@mail.ru

Աշխատանքում ներկայացված են ՀՀ-ում գների կայունության և ֆինանսական կայունության համադրման խնդիրները, հեռանկարները, հավանական մարտահրավերները և հիմնական առաջնահերթությունները: Որոշ չափով անդրադաձ է կատարվել նաև 2020թ.-ին ի հայտ եկած կորոնավիրուսային համաճարակի տնտեսական ազդեցությանը վերոնշյալ

խնդիրների վրա, թեև տվյալների բացակայությունն ու իրավիճակի անկանխատեսելիությունը թույլ չեն տալիս ճշգրիտ գնահատականներ տալ:

Քանի որ ֆինանսական կայունության կարևորության հարցը բարձրացել է հատկապես վերջին տարիների ընթացքում, մեր ուսումնասիրության նպատակն է բացահայտել այն արդյունավետ գործիքները, որոնց կիրառումը թույլ կտա ապահովել բավարար ֆինանսական կայունություն ՀՀ-ում և չի խանգարի դրամավարկային քաղաքականության հիմնական նպատակի՝ գների կայունության իրագործմանը:

Բանալի բառեր՝ գների կայունություն, ֆինանսական կայունություն, դրամավարկային քաղաքականություն, մակրոպրոդեյնցիալ քաղաքականություն, կենտրոնական բանկ, մակրոտնտեսական քաղաքականություն, կապիտալի համարժեքություն, վարկ/գրավ, պարտք/եկամուտ, վերաֆինանսավորման դրույք:

ISSUES OF CORRELATION BETWEEN PRICE STABILITY AND FINANCIAL STABILITY IN THE ARMENIAN REPUBLIC

TOVMASYAN RUBEN

First-year student at the AUA

“Master of Science in Economics” program

The given paper touches upon correlation issues of price stability and financial stability in the Armenian Republic, perspectives, possible challenges and main priorities. There is also reference to coronavirus pandemic’s economic impact on the issues mentioned above, although the lack of data and uncertainty of situation don’t let us have accurate assessments.

As the importance of financial stability has been risen especially during the recent years, the goal of our research is to reveal effective tools which will enable to ensure sufficient financial stability in the Armenian Republic and will not disturb the realization of price stability, that is the main goal of monetary policy.

Keywords: *price stability, financial stability, monetary policy, macroprudential policy, Central Bank, macroeconomic policy, capital adequacy, loan to value, debt to income, refinancing rate.*

ПРОБЛЕМЫ СООТНОШЕНИЯ ЦЕНОВОЙ И ФИНАНСОВОЙ СТАБИЛЬНОСТИ В РА

ТОВМАСЯН РУБЕН

Студент 1-ого курса программы

“Магистр экономики” АУА

В статье представлены проблемы, перспективы, потенциальные вызовы и основные особенности соотношения ценовой и финансовой стабильности в Армении (РА). Затрагивается также вопрос об экономическом воздействии эпидемии коронавируса КОВИД-19 на вышеупомянутые проблемы, хотя отсутствие данных и непредсказуемость ситуации не позволяют давать правильные оценки.

Поскольку вопрос о ключевой роли финансовой стабильности стал чрезвычайно актуальным в последние годы, цель нашего исследования – определить те эффективные инструменты, которые можно использовать для обеспечения достаточной финансовой стабильности в РА и использование которых не будет мешать главной цели денежно-кредитной политики – поддержанию стабильности цен.

Ключевые слова: ценовая стабильность, финансовая стабильность, денежно-кредитная политика, макропруденциальная политика, центральный банк, макроэкономическая политика, адекватность капитала, кредит/зalog, долг/доход, ставка рефинансирования.

**ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅԱՆ
ԱՇԽԱՐՀԱՅԱՑՔԱՅԻՆ-ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԱԿԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ**

ՂԱՋՈՅԱՆ ՀԱՄԼԵՏ

*Փիլիսոփայական գիտությունների թեկնածու,
ԳՊՀ հումանիտար մասնագիտությունների ֆակուլտետի դեկան
e-mail: h.ghajoyan@gsu.am*

Հոդվածում փորձ է արվել ուսումնասիրել Թումանյանի գրական ժառանգությունը աշխարհայացքային-փիլիսոփայական հայեցակետից:

Գրականագիտությունը հպանցիկ անդրադարձել է նրա սրբազորությունների խոհական-փիլիսոփայական շերտերին, սակայն նկատելի է հարցադրումների միակողմանիություն սահմանափակվածություն՝ պայմանավորված մարքսիստական փիլիսոփայության սկզբունքներով հարցերին մոտենալու նախկին պրակտիկայից: Հոդվածում հարցերը քննվել են փիլիսոփայության ընդհանուր և բազմազործառության մեթոդաբանությամբ, պարմականության և տրամաբանական սկզբունքների ու նաև աշխարհայացքային, մարդասիրական, բարոյական, զգացական-գեղագիտական կողմնորոշման մեթոդաբանական հենքի վրա:

Հեղափոխության արդյունքում հանգել ենք այն եզրակացության, որ Թումանյանը երբեք գաղափարական կամ կուսակցական կաղապարների մեջ չի դրել ոչ արվեստի սկզբունքները, ոչ էլ կյանքի երևույթներում ճշմարտության հայտնաբերելու հարցերը: Միաժամանակ փորձել ենք ցույց տալ, որ նրա ստեղծագործություններում փիլիսոփայական հեղափոխության առումով կա հսկայական տեսական նյութ: Հանգել ենք այն հետևության, որ Թումանյանի փիլիսոփայական խորհրդածությունների առանցքում կեցության հիմնախնդիրն է՝ միահյուսված տիեզերքի ու մարդու ծագման ու գոյության խնդիրների հետ: Մարդու գաղտնիքը բացահայտելու համար նա խորամուխ է լինում տիեզերքի գաղտնիքների մեջ: Փորձ է արվել ցույց տալ, որ Թումանյանի կողմից փիլիսոփայական մտորումներն ու հարցումները ոչ այնքան հարում են որևէ փիլիսոփայական հոսանքի, դպրոցի կամ ուղղության, որքան առնչվում են փիլիսոփայական հավերժական հարցերին: Նրա համար փիլիսոփայության էությունը բարձրագույն բարոյական արժեքների հիմնավորումն է, իսկ դավանած իդեալը անարատի, բարու, կատարյալի ձգտումն է:

Բանալի բաներ՝ փիլիսոփայություն, հիմնախնդիր, կեցություն, ստեղծագործություն, տիեզերք, փիլիսոփայական հոսանք, դպրոց, ուղղություն:

PHILOSOPHICAL WORLDVIEWS OF LITERARY HERITAGE OF HOVHANNES TUMANYAN

GHAJOYAN HAMLET

*Dean of the Faculty of Humanities, GSU,
Ph.D. in Philosophy*

At various times, literary scholars have observed and identified the intellectual-philosophical layers of Tumanyan's works, however, a thorough, in-depth philosophical analysis has not been done. It is not possible to do this within one article, so we have focused on some key issues.

At the centre of Tumanyan's philosophical meditations is the problem of living in its broadest sense. In the frame of this question, as a consequence and derivative thereof, he has touched upon the issues of human nature and character, the meaning of life, death and immortality, the perfection of society, etc. The philosophical questions he touched upon are related to the eternal frame questions of philosophy. During the study, the author's poem "Towards the Abyss" was particularly analyzed.

Keywords: *philosophy, problem, residence, creation, universe, philosophical flux, school, direction.*

МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКИЕ И ФИЛОСОФСКИЕ АСПЕКТЫ ЛИТЕРАТУРНОГО НАСЛЕДИЯ ОВАНЕСА ТУМАНЯНА

КАДЖОЯН ГАМЛЕТ,

Декан гуманитарного факультета ГГУ,
Кандидат философских наук

В разные времена литературоведами были замечены и выявлены интеллектуально-философские пласты творчества Туманяна, однако полного и глубокого философского анализа еще не проводилось. А сделать это. в рамках одной статьи невозможно, поэтому мы обратили внимание лишь на некоторые ключевые вопросы. Основная тема философских размышлений Туманяна-проблема бытия в самом широком смысле.

В контексте этого вопроса, как исходящего, так и производного от него, ссылка на сущность и природу человека, смысл жизни, смерть и бессмертие, совершенство общества и другие вопросы. Вопросы, поднятые Туманяном, относятся к вечным вопросам философии. В ходе исследования особое внимание было уделено анализу поэмы автора «Навстречу бездне».

Ключевые слова: философия, проблема, бытие, творчество, вселенная, философское течение, школа, направление.

ԹԱՂՄԱՆ ԾԻՍԱԿԱՐԳԸ ԳԱՎԱՌԻ ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆՈՒՄ ԵՎ ԴՐԱ ԱՐՏԱՅՈՒՆՈՒՄԸ ԶՎԱՐՃԱՊԱՏՈՒՄ-ԶՎԱՐՃԱԽՈՍՈՒՅՑՈՒՆՆԵՐՈՒՄ

ՂՈՒԵՋՅԱՆ ԼՈՒՍԻՆԵ

Բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,
ԳՊՀ դասախոս
e-mail: lgrejyan@yandex.ru

Ընդանեկան ծիսական համակարգում ուրույն տեղ գրաված մահվան և հուղարկավորության ծեսը, որն աչքի է ընկնում հինավուրց սովորույթների պահպանմամբ, բովանդակում է հայ մարդու կյանքի, կենցաղի, սովորույթների ու պարկերացումների բազմաթիվ ինքնատիպ տարրեր:

Գավառում այն որոշ չափով տարբերվում է ազգային ավանդական ընդունված ծիսակարգից (ճոխ և առաջիկա հոգեհաց գերեզմանոցում, թաղման հաջորդ օրը մխիթարանքի կազմակերպում, որոշ գյուղերում յոթից հետո խաշ մարուցելը, փասնհինգը նշելը և այլն):

Ժամանակի ընթացքում փոխվում է ժողովրդի աշխարհայացքը, տեղի են ունենում տնտեսական, քաղաքական-հասարակական տեղաշարժեր, որոնց հետևանքով փոխվում են այս ծիսակարգի արարողությունների բնույթն ու տեսքը, սակայն պահպանվում են դրանց բովանդակությունն ու նշանակությունը:

Եվ անկախ ամեն ինչից՝ ժողովրդի ստեղծագործ միտքը, արձագանքելով զանազան իրավիճակների, շարունակում է ստեղծել նոր գվարճապատում-գվարճախոսություններ:

Մեր նպատակն է ներկայացնել թաղման ծիսակարգը Գավառի տարածաշրջանում և այդ արարողակարգի որոշ տարրերի արտացոլումը գվարճապատում-գվարճախոսություններում:

Բանալի բառեր՝ Գավառի տարածաշրջան, թաղման ծիսակարգ, հուղարկավորություն, մեռելոց, պատանք, ննջեցյալ, գվարճապատում, գվարճախոսություն:

FUNERAL RITE IN THE TERRITORY OF GAVAR AND ITS REFLECTION IN GAGS AND GIGGLES

GHREJYAN LUSINE

PHD in Philology, Associate Professor,
GSU Lecturer

The funeral-obit, which is unique in the family ritual system, is distinguished by the preservation of ancient traditions: it contains many unique elements of life, lifestyle, habits and perceptions of the Armenian people. In Gavar it somewhat differs from traditional national rituals (square memorial meals, organization of consolation service on the next day after burial, serving “Khash” on the seventh day after burial, the fifteenth-day funeral reception, etc.).

Over time, people's outlook changes, as well as economic changes occur, as a result of which the nature and appearance of these ceremonies change, whereas their content and meaning remain.

However, irrespective of everything, the creative potential of the people responding to various situations continues to create new jokes and anecdotes.

Keywords: *Territory of Gavar, funeral rite, funeral reception, grave clothes, deceased, gags and giggles.*

ПОХОРОННЫЙ ОБРЯД В ГАВАРСКОМ РЕГИОНЕ И ЕГО ОТРАЖЕНИЕ В АНЕКДОТАХ И ПРИБАУТКАХ

КРЕДЖЯН ЛУСИНЕ

Кандидат филологических наук, доцент,
преподаватель ГГУ

Погребально-поминальный обряд, занимающий своеобразное место в системе семейно-бытовых обрядов, отличающийся сохранением древнейших обычаев, включает в себя множество уникальных элементов жизни и быта, обычаев и представлений человека.

В Гаваре он несколько отличается от принятых традиционных национальных ритуалов (обильная поминальная трапеза на кладбище, организация поминок на следующий день после захоронения, в некоторых деревнях после семи дней трапеза хашем, поминки на пятнадцать дней и т. д.).

Со временем меняется мировоззрение народа, происходят экономические сдвиги в результате чего меняется характер и форма этих церемоний, но их содержание и значение сохраняется.

Но, независимо от всего, творческий потенциал народа, реагируя на различные ситуации, продолжает создавать новые прибаутки и анекдоты.

Ключевые слова: Гаварский регион, погребальный обряд, поминки, саван, усопший, анекдот, прибаутки.

ԼԵԶԿԻ ՊԱՏԿԵՐԱՎՈՐՄԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ԳԵՎՈՐԳ ԲԱՂԴԻՇՅԱՆԻ «ՄՈՒՍԱԼԵՌՑԻ ՊԱՊՍ» ԽՈՒՎՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ ՎԱՐՍԻԿ

Բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,

ԳՊՀ դասախոսու

e-mail: varsik.nersisyan@mail.ru

Հոդվածում ներկայացված է պարկերավորման միջոցների գործածությունը Գևորգ Բաղդիշյանի «Մուսալեռցի պապս» խոհագրության մեջ: Բնագրային օրինակներով ցույց է տրված համեմատությունների, փոխաբերությունների, ճարտասանական բանադարձումների կիրառությունները: Խոհագրությունը հարուստ է պարկերավորման միջոցներով, որոնք ոչ միայն հարստացնում են երկի լեզուն և ընթերցողին մղում մեկ շնչով ավարտելու ընթերցումն ու մտորելու առաջ քաշված խնդիրների շուրջ, այլև յուրահատուկ կերպով պարզորոշ գծագրում են ծեղրունու դիմանկարը՝ իր կենսափորձով, խորիմաստ մեկնաբանություններով և աշխարհընկալման իր փիլիսոփայությամբ:

Պարկերավորման միջոցների, դարձվածքների, թևավոր խոսքերի առաք գործածությունը, զրույցը սյուժեի հյուսման հիմնական միջոց դարձնելը և Մովսես պապի կյանքի փիլիսոփայությունը ներկայացնելը մի կողմից պարզորոշ գծագրում և ամբողջացնում են Մովսես պապի դիմանկարը, մյուս կողմից՝ Իսկուհի տատի և նրան «համախոհ» ընտանիքի անդամների հավաքական կերպարը:

Բանալի բառեր՝ արևմտահայերեն, մուսավեղցի պապս, համեմատություններ, փոխաբերություններ, հակադրություն, չափազանցություն, դիմանկար, ակնարկ:

LITERARY DEVICES IN THE ESSAY «MY GRANDFATHER FROM MUSA DAGH » BY GEVORG BAGHDISHYAN

NERSISYAN VARSIK

*PHD, Associate Professor,
GSU lecturer*

The article touches upon the application of literary devices (rhetoric devices) in the essay «My Grandfather from Musa Dagh» by Gevorg Baghdishyan. The application of comparisons, metaphors, figures of speech has been demonstrated by the authentic examples. There is a great number of literary devices (figures of speech) in the essay which enrich the language of the work and urge the reader to finish the essay in one breath and reflect on the problems raised in it, as well as outline the old man's portrait with his life experience, profound comments and his unique philosophy of perception.

On the one hand, abundance of rhetorical devices (literary devices), idioms (phraseological units), aphorisms, conversation as the main means of the plotline, and grandfather Moses's philosophy of life clearly outline and fully complete his portrait, and on the other hand, develop the collective image of grandmother Iskuhi and like-minded members of her family.

Keywords: *Western Armenian language, My grandfather from Musa Dagh, comparisons, metaphors, antithesis, hyperbole, portrait, essay.*

ИЗОБРАЗИТЕЛЬНО-ВЫРАЗИТЕЛЬНЫЕ СРЕДСТВА ЯЗЫКА В ЭССЕ- РАЗМЫШЛЕНИИ ГЕВОРГА БАГДИШЯНА «МОЙ ДЕД ИЗ МУСА-ДАГА»

НЕРСИСЯН ВАРСИК

*Кандидат филологических наук, доцент,
преподаватель ГГУ*

В статье представлено использование изобразительно-выразительных средств в эссе-размышлении Геворга Багдишяна «Мой дед из Муса-Дага». На примерах из оригинального текста произведения продемонстрировано использование сравнений, метафор, фигур речи. В эссе-размышлении в изобилии представлены изобразительно-выразительные средства, которые не только обогащают язык произведения, подталкивают нас к прочтению произведения на одном дыхании и размышлениям над выдвинутыми проблемами, но и своеобразным способом очерчивают портрет старика с его жизненным опытом, глубокомысленными комментариями и философией мировосприятия.

Богатство и изобилие изобразительно-выразительных средств, фразеологизмов, крылатых слов, беседа как основной способ построения сюжетной линии, представление жизненной философии деда Мовсеса, с одной стороны, четко очерчивают и дополняют портрет деда Мовсеса, а с другой стороны, создают коллективный образ бабушки Искуи и членов «единомышленников» ее семьи.

Ключевые слова: *западноармянский язык, мой дед из Муса-Дага, сравнения, метафоры, антитеза, гипербола, портрет, очерк.*

ՆԵՐՏԵՔՍԱՅԻՆ ԿԱՂԸ ԶՈՒԳՈՐԴՄԱՆ ԿԱՆԽԵՆԹԱԴՐՈՒՅԹԻ ՄԻՋՈՑՈՎ

ԲԱՐՍԵՂՅԱՆ ԱՄԱԼՅԱ

*Բանասիրական գիտությունների թեկնածու,
ՀՀ ԳԱԱ Հր. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի գիտաշխատող
e-mail: amalyabarseghyan42@gmail.com*

Հոդվածում քննվում են զուգորդման կանխենթադրույթի միջոցով ներդրաստային կապի հարցերը: Զուգորդման տեսության հիմնադիրն է համարվում Արիստոտելը, որը մշակել է զուգորդության տեսակները: Անդրադարձ է կատարվում Հ. Աճառյանի, Ա. Զալևսկայայի, Ա. Պոտեբնյայի, Մ. Աբեղյանի, Ի. Գալպերինի և այլոց տեսակետներին: Փորձ է արվում ներկայացնել ներդրաստային կապերի բնույթը, միջոցներն ու եղանակները: Զուգորդական կապերը հաճախ են հանդիպում գեղարվեստական գրականության մեջ, որտեղ խոսքի արտահայտչականությունն ընդգծելու նպատակով ստեղծվում են բնության երևույթների և մարդկային հարաբերությունների նմանություն կամ հակադրություն: Բերվում են համապատասխան օրինակներ Մ. Մեծարենցի, Վ. Դավթյանի, Ա. Բակունցի և

ուրիշների ստեղծագործություններից: Ջուզորդում կարող է լինել նաև փոքրից դուրս, որը ցույց է տրված Ավ. Իսահակյանի «Լիլիթ», և «Սաադիի վերջին գարունը» ստեղծագործության մեջ:

Բանալի բառեր՝ զուգորդական կապ, կանխենթադրույթ, հենքային գիտելիք, ներփոքրային կապ, միկրոփոքրսփ, խոսույթ, լեզվաշխարհ:

THE INTERTEXTUAL CONNECTION BY MEANS OF COMBINATION PRESUPPOSITION

BARSEGHYAN AMALYA

PhD in Philology,

Researcher at the Language Institute after Hr. Acharyan, NAS RA

The issues of intertextual connection by means of combination presupposition are examined in the article. The founder of the theory of combination is Aristotle, who developed the types of combination. The views of Hr. Acharyan, A. Zalevskaya, A. Potebnya, M. Abeghyan, I. Galperin are dealt with in the article as well. An attempt is made to present the nature, means and methods of intertextual connection. Combinations are often found in fiction, where similarities or contrasts between natural phenomena and human relations are created to emphasize the expressiveness of speech. Relevant examples are given from the works of M. Metsarents, V. Davtyan, A. Bakunts and others. The combination is also possible outside the text, shown in Av. Isahakyan's "Lilit", և "Saadi's last spring".

Keywords: *Conjunctive, presupposition, basic knowledge, intertextual connection, microtext, discourse, language world.*

МЕЖТЕКСТОВАЯ СВЯЗЬ ПОСРЕДСТВОМ АССОЦИАТИВНОЙ ПРЕСУППОЗИЦИИ

БАРСЕГЯН АМАЛИЯ

Кандидат филологических наук,

научный сотрудник Института языка имени Р. Ачаряна НАН РА

В статье исследуются вопросы межтекстовой связи через ассоциативную presupposition. Основоположителем теории ассоциации является Аристотель, разработавший типы ассоциаций. Рассмотрены точки зрения Гр. Ачаряна, А. Залевской, А. Потевни, М. Абеяна, И. Гальперина и др. Мы попытались представить сущность, средства и способы межтекстовой связи. Ассоциативные связи часто встречаются в художественной литературе, где между природными

явлениями и человеческими отношениями создаются сходства или противопоставления, чтобы подчеркнуть выразительность речи. Приведены соответствующие примеры из произведений М. Мецаренца, В. Давтяна, А. Бакунца и др. Ассоциации могут быть и вне текста, например такие, какие показаны в произведениях Ав. Исаакяна «Лилит» и «Последняя весна Саади».

Ключевые слова: ассоциативная связь, пресуппозиция, базовые знания, межтекстовая связь, микротекст, изречение, языковой мир.

ԲԱՌԱՅԻՆ ՏԱՐԲԵՐԱԿՆԵՐ «ՀԱԳՈՒՍ» ԻՄԱՍՏԱՅԻՆ ԴԱՇՏՈՒՄ

ՂԱՄՈՅԱՆ ԼՈՒՍԻՆԵ

*Բանասիրական գիտությունների թեկնածու,
ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի հնարհիտության արդի հայերենի
բաժնի ավագ գիտաշխատող
e-mail: lgamoyan@mail.ru*

Լեզվի զարգացման յուրաքանչյուր փուլում իրար կողքի գործառում են բառային զույգեր կամ նույնիսկ խմբեր, որոնք տվյալ փուլի բառապաշարի անբաժան մասն են կազմում: Դրանք կարող են նույն իմաստն ու գործառությունը ունենալ, բայց տարբերվել իրենց հնչյունակազմով (ձևով) և բառակազմական հատկանիշներով: Այդ բառազույգերից սովորաբար մեկն է լինում առավել գործածական ու կանոնական, իսկ մյուսները ժամանակի ընթացքում կարող են դուրս գալ գործածությունից:

Բանալի բառեր՝ իմաստային դաշտ, հագուստ, դասակարգում, բառազույգեր, բառային տարբերակներ, հոդակապ, հնչյունափոխություն, համանիշներ, ուղղագրություն:

WORD VARIANTS IN THE “CLOTHING” SEMANTIC FIELD

GHAMOYAN LUSINE

Ph.D,

Senior Researcher at the Language Institute after Hr. Acharyan of NAS RA

At each stage of language development, word pairs or even groups are used side by side, which are an integral part of the vocabulary of the given stage. They may have the same meaning and function, but differ in their phonetic structure and word-

formation features. One of these word pairs is usually more practical and canonical, and the others may become obsolete over time.

Keywords: *Semantic field, clothing, adjective, classification, word pairs, word variants, articulation, phonetics, syllables, spelling.*

ВАРИАНТЫ СЛОВ В СЕМАНТИЧЕСКОМ ПОЛЕ „ОДЕЖДА”

ГАМОЯН ЛУСИНЕ

Кандидат филологических наук,

Старший научный сотрудник Института языка им. Г. Ачаряна НАН РА

На каждом этапе развития языка бок о бок используются пары слов или даже группы, которые являются неотъемлемой частью словарного запаса данного этапа. Они могут иметь одинаковое значение и функцию, но различаются по своей фонетической структуре и особенностям словообразования. Одна из этих пар слов обычно более практична и канонична, а другие могут со временем устареть.

Ключевые слова: *семантическое поле, одежда, имя прилагательное, классификация, пары слов, варианты слов, конъюнкция, фонетика, слог, орфография.*

ՏԵՐՄԻՆԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՊԱՊԻԿՅԱՆ ՍԻԼՎԱ

*Բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,
«ԳԱԱ Հր.Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի ավագ գիտաշխատող
e.mail: papikyansilva@yandex.ru*

Համագործածական և ոչ համագործածական բառերի միջև տեղի են ունենում տարաբնույթ փոխներգործություններ: Ժամանակի ընթացքում համագործածական բառը կարող է դառնալ տերմին և հակառակը. որոշ տերմիններ ապատեմինացման արդյունքում վերածվում են համագործածական բառերի:

Բառիմաստի փոփոխությունները տեղի են ունենում ժամանակի ընթացքում և պայմանավորված են ինչպես լեզվական, այնպես էլ արտալեզվական գործոններով:

Հասարակական գիտություններում կան բազմաթիվ տերմիններ՝ առաջացած բառիմաստի փոփոխությամբ՝ վերաիմաստավորումով: Ընդ որում

վերահմաստարավորում-տերմինացումը կարող է լինել հասկանալի՝ արտաքին նմանության հիման վրա, երբեմն էլ վերահմաստարավորման հիմքը պարզ չէ. այս դեպքում կարևորվում են տարբեր հանգամանքներ՝ տվյալ ժողովրդի սովորություններ, հավատալիքներ, պատմական իրադարձություններ և այլն:

Հոդվածում դիտարկվել են իրավաբանական և մի քանի այլ բնագավառների տերմինների իմաստների փոփոխությունների գործընթացը:

Քանալի բառեր՝ տերմինացում, փոխաբերացում, բառիմաստի նեղացում, բառիմաստի ընդլայնում, բառակապակցական տերմին, կառուցվածքահիմաստային պատճենում, պատճառաբանվածություն:

TERMINOLOGICAL OBSERVATIONS

PAPIKYAN SILVA

PhD in Philology,

Researcher at the Language Institute after Hr. Acharyan, NAS RA

The modern world is developing rapidly. New scientific branches and intersciences, such as astrophysics, astrobiology, biochemistry, etc., are developed. Particularly, significant progress is achieved in the fields of robotics, computer technology and information technology. It is often difficult to possess the large amount of information appearing in different scientific systems.

Term systems in all languages are formed by different means of term creation, however, each language, as well as the term system, has also its peculiarities due to the general development level of the given field and the peculiarities of that language.

The commonly used words converted into terms due to the change of the meaning (similarities of external and internal features, combination, functional changes, etc., the basis of which is reinterpretation) have a certain role in the terminology.

Interpenetrations always take place between terms and non-terms. Common words losing some of their features become terms and vice versa, terms enter the common vocabulary. There are no barriers between them.

Common words converted to metaphorical terms have a certain role in term creation. Moreover, the transition of changing the meaning and becoming term can be reasoned and understandable based on the obvious external similarity, as well as not an obvious one, when there is no clear basis of reinterpretation, in this case the customs of people, historical events, etc.

Keywords: *termination, determination, narrowing of meaning, extension of meaning, term phrases, structural-semantic calque, the motivation of the word, figurative meaning of the word.*

ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЕ ЗАМЕЧАНИЯ

ПАПИКЯН СИЛЬВА

*Кандидат филологических наук, доцент,
Старший научный сотрудник Института языка им. Р.Ачаряна НАН РА*

Современный мир стремительно развивается. Возникают новые научные отрасли, создаются межнаучные дисциплины. Особенно большое развитие достигнуто в области робототехники, компьютерной техники и информационных технологий. Зачастую сложно обладать огромной информацией, появляющейся в разных научных системах.

Системы терминов во всех языках формируются при помощи разных способов терминообразования, но каждый язык, как и система терминов, имеет также свои особенности, обусловленные общим уровнем развития данной области и особенностями этого языка. Определенную роль в терминологии играют общеупотребимые слова, преобразованные в термины с помощью изменения значения (сходство внешних и внутренних признаков, комбинирования, функциональные изменения и т. д., основой которых является реинтерпретация).

Определенную роль в терминообразовании играет метафоризация. При этом переосмысление терминов может быть понятно и обосновано очевидным внешним сходством, а может быть и неясно, когда непонятны основания переосмысления: в этом случае важную роль приобретают исторические события, национальные традиции и т.д.

Ключевые слова: *терминизация, детерминизация, сужение значения, расширение значения, термины-словосочетания, структурно-семантическая калька, мотивированность, переносное значение.*

**ԳԱՅԼ ՎԱՀԱՆԸ ՈՐՊԵՍ «ԴԱՐ ԿՈՐՍՏՅԱՆ» ՎԵՊԻ ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԻՐ
ՆԵՐՈՍ**

ՄԻՐԻԲՅԱՆ ՆՈՒՆԵ
*ԳՊՀ արդարին կապերի և
լրատվության բաժնի մասնագետ*
e.mail: nune.miribyan@mail.ru

Սույն հոդվածում ներկայացվում է Վարդան Գրիգորյանի «Դար կորսության» պատմավեպի գաղափարական բովանդակությունը: Առանձնակի ուշադրություն է դարձվում գլխավոր հերոսի՝ Գայլ Արշավիրի կերպարին՝ որպես հայրենասիրության, ազատասիրության, ոգով և յուրօրինակ կենսափիլիսոփայությամբ օժտված հերոսի:

Վեպում պահպանվում են դարի ոգին, շունչը, պատմական անձանց փրկական գծերը:

Դարը կորսության է, սակայն պատմավիպասանը կորսության, գլխավոր շրջումների ընթացքում բարձրացնում է մաքառող հերոսի ոգին, կանգնեցնում ոգու աշտարակ, որը պետք է ուղեցույց հանդիսանա ազգի հեյրագա ընթացքի համար:

Բանալի բառեր՝ Բագրատունյաց թագավորություն, պատմավեպ, դար կորսության, Գայլ Արշավիր, հայրենասեր, զորավար:

GAYL VAHAN AS AN IDEALIZED HERO OF “THE CENTURY OF LOSS” NOVEL

MIRIBYAN NUNE

GSU foreign Relations and Media Department specialist

This article presents the ideological content of Vardan Grigoryan's historical novel "The Century of Loss". Special attention is paid to the image of the main character, Gayl Arshavir, as a hero endowed with patriotism, freedom, spirit and a unique bio-philosophy.

The spirit of the century, the breath, and the typical features of historical figures are preserved in the novel.

The century is a loss, but the historian lifts the spirits of the struggling hero during the turning points leading to loss, effects a lighthouse of spirits which should be a guide for the further course of the nation.

Keywords: *Bagratuni kingdom, historical novel, literary temperament, century of loss, Wolf Arshavir, patriotic, commander.*

ГАЙЛ ВАГАН КАК ИДЕАЛИЗИРОВАННЫЙ ГЕРОЙ РОМАНА «ВЕК УТРАТЫ»

МИРИБЯН НУНЕ

Специалист отдела внешних связей и СМИ ГГУ

В статье представлено идейное содержание исторического романа Вардана Григоряна «Век утраты». Особое внимание уделяется образу главного героя Гайла

Аршавира как героя, наделенного патриотизмом, свободой, духом и уникальной жизненной философией.

В романе сохранен дух века, характерные черты исторических личностей.

Век - это утрата, но романист поднимает дух борющегося героя во время переломных переворотов, приводящих к утрате, воздвигает маяк духа, который должен быть ориентиром для дальнейшего курса нации.

Ключевые слова: царство Багратуни, исторический роман, структурные особенности, веские случаи, литературный темперамент, Вольф Аршавир.

ПРИМЕНЕНИЕ КЕЙС-ТЕХНОЛОГИЙ НА ПРАКТИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЯХ ПО УСТНОМУ НАРОДНОМУ ТВОРЧЕСТВУ КАК СРЕДСТВО ДОСТИЖЕНИЯ ПРЕДМЕТНЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ

МИРИБЯН ГАЯНЕ

*Кандидат филологических наук,
заведующий кафедрой иностранного языка и литературы ГГУ
e-mail: gayane.miribyan@mail.ru*

В статье обосновывается необходимость внедрения инновационных технологий в высшем образовательном учреждении. Акцентируется внимание на эффективности применения в профессиональной подготовке студентов метода ситуационного анализа на практических занятиях по устному народному творчеству.

Ключевые слова: фольклор. кейс-метод, обучающие, аналитические, исследовательские кейсы, духовная культура, этническая толерантность, межкультурная компетенция, профессиональные компетенции

ԻՐԱՎԻՃԱԿԱՅԻՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ «ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՆԱՀՅՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆ» ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔՆԵՐԻ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ՝ ՈՐՊԵՍ ԿՐԹԱԿԱՆ ԵԼՔԱՅԻՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻՆ ՀԱՍՆԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑ

ՄԻՐԻԲՅԱՆ ԳԱՅԱՆԵ

*Բանասիրական գիտությունների թեկնածու,
ԳՊՀ օտար լեզվի և գրականության ամբիոնի վարիչ*

Հոդվածում հիմնավորվում է նորարարական տեխնոլոգիաների ներմուծման անհրաժեշտությունը բարձրագույն ուսումնական

հաստատություններում: Շեշտադրվում է իրավիճակային վերլուծության կիրառման արդյունավետությունը ժողովրդական բանահյուսության գործնական պարապմունքների ընթացքում ուսանողների մասնագիտական պատրաստվածությունն ապահովելիս:

Բանալի բառեր՝ բանահյուսություն, իրավիճակային խնդիրներ, ուսուցանող, վերլուծական, հեղազոտական իրավիճակներ, հոգևոր մշակույթ, էթնիկական տոլերանտություն, միջմշակութային մասնագիտական կարողունակություններ:

THE APPLICATION OF CASE TECHNOLOGIES IN PRACTICAL CLASSES ON ORAL FOLK ART AS MEANS OF ACHIEVING LEARNING OUTCOMES

MIRIBYAN GAYANE

PhD in Philology,

Head of the Chair of Foreign Language and Literature, GSU

The article substantiates the need for the introduction of innovative technologies in a higher educational institution. Attention is focused on the effectiveness of the application of the method of case analysis in the professional training of students in practical classes on oral folk art.

Keywords: folklore, case-method, training, analytical, follow-up cases, spiritual culture, ethnic tolerance, intercultural competence, professional competencies.

МЕСТО И РОЛЬ МЕТОДА «ШЕСТЬ ШЛЯП МЫШЛЕНИЯ» В ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ УЧАЩИХСЯ

МУХСИХАЧОЯН АРУСЯК

Кандидат педагогических наук, доцент,

преподаватель кафедры иностранного языка и литературы ГГУ

e-mail: a.muxsixachoyan@yandex.com

Статья посвящена описанию метода “Шесть шляп мышления”. Подчёркивается важность места и роли метода в развитии критического мышления учащихся. Перечисляются преимущества метода, подчеркивается целесообразность и эффективность его использования.

Ключевые слова: метод, критическое мышление, технология, шесть шляп мышления, параллельное мышление, креативность, преимущество, назначение шляп.

«ՄՏԱԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ՎԵՑ ԳԼԽԱՐԿՆԵՐ» ՄԵԹՈՂԻ ՏԵՂՆ ՈՒ ԴԵՐԸ ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻ ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ՄՏԱԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՅՈՒՄ

ՄՈՒԽՍԻԽԱԶՈՅԱՆ ԱՐՈՒՍՅԱԿ

*Մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,
ԳՊՀ օտար լեզվի և գրականության ամբիոնի դոցենտ*

Հոդվածը նվիրված է «Մտածողության վեց գլխարկներ» մեթոդի նկարագրությանը: Կարևորվում է տվյալ մեթոդի տեղն ու դերը սովորողների քննադատական մտածողության զարգացման գործում: Թվարկվում են մեթոդի առավելությունները, ընդգծվում է օգտագործման նպատակահարմարությունը և արդյունավետությունը:

Բանալի բառեր՝ մեթոդ, քննադատական մտածողություն, տեխնոլոգիա, մտածողության վեց գլխարկներ, զուգահեռ մտածողություն, կրեատիվություն, առավելություն, գլխարկների նշանակությունը:

THE PLACE AND ROLE OF "SIX THINKING HATS" METHOD IN THE TECHNOLOGY OF DEVELOPING STUDENTS' CRITICAL THINKING

MUKHSIKHACHOYAN ARUSYAK

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Chair of Foreign Language and Literature, GSU

The article is devoted to the description of the "Six Thinking Hats" method. The place and role of this method is emphasized in the development of students' critical thinking. The advantages of the method are listed, as well as the expediency and efficiency of use is highlighted.

Keywords: method, critical thinking, technology, six thinking hats, parallel thinking, creativity, advantage, meaning of hats.

**РОЛЬ КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОГО КОМПОНЕНТА В ФОРМИРОВАНИИ
СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ
(на примере произведений из учебников по русскому языку
для старших школ РА)**

ОГАНЕСЯН АЛЛА

*Кандидат филологических наук, доцент,
преподаватель кафедры иностранного языка и литературы ГГУ
e-mail: allaogan@mail.ru*

МУРАДЯН АЛВАРД

*Выпускница магистратуры отделения русского языка и литературы
филологического факультета ГГУ
e-mail: alvardmuradyan35@gmail.com*

Авторы статьи выявляют роль культурологического компонента как одной из составляющих социокультурной компетенции. В его основе лежит приобщение учащихся к литературе и культуре, традициям и реалиям страны изучаемого (русского) языка в рамках тем, сфер и ситуации общения. Определяется также влияние текстов страноведческого характера на понимание ментальности носителей русского языка и особенности коммуникативного поведения народа России.

Аналитической базой данного исследования послужили учебники для 8-го–9-го классов основной школы №1 г. Мартуни, а также учебники для 10-го–12-го классов гуманитарного направления старшей школы им. Т. Абраамяна г. Мартуни Гегаркуникского марза РА.

Ключевые слова: иностранный язык, социокультурная компетенция, культурологический компонент, страноведение, национальный характер, традиции и обычаи.

**ՄՇԱԿՈՒԹԱԲԱՆԱԿԱՆ ԲԱՂԱԴՐԻՉԻ ԴԵՐԸ ՍՈՑԻԱԼ-ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԻՐԱՎԱՍՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ՄԵՋ
(ըստ ՀՀ ավագ դպրոցների ուսաց լեզվի դասագրքերի տեքստերի
օրինակների)**

ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ ԱԼԼԱ

*Բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,
ԳՊՀ օտար լեզվի և գրականության ամբիոնի դասախոս*

ՄՈՒՐԱԴՅԱՆ ԱԼՎԱՐԴ

*ԳՊՀ բանասիրական ֆակուլտետի «Ռուսաց լեզու և գրականություն»
բաժնի մագիստրատուրայի շրջանավարտ*

Հողվածի հեղինակները ներկայացնում են մշակութաբանական բաղադրիչի դերը որպես սոցիալ-մշակութային իրավասության բաղկացուցիչ մաս: Դրա հիմքում ընկած է ուսումնասիրվող լեզվի (ռուսաց լեզու) երկրի գրականությանը և մշակույթին, սովորություններին և ավանդույթներին ուսանողներին հաղորդակից դարձնելը շփման թեմաների, ոլորտների և իրավիճակների շրջանակներում: Բացահայտվում է նաև երկրագիտական բնույթի տեքստերի ազդեցությունը ռուսաց լեզվի կրողների մտածելակերպի, ընկալման և ՌԴ ժողովրդի հաղորդակցական վարքի առանձնահատկությունների վրա:

Հետազոտության համար վերլուծական հիմք են հանդիսացել ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Մարտունի քաղաքի №1 հիմնական դպրոցի ռուսաց լեզվի 8-րդ և 9-րդ դասարանների դասագրքերը, ինչպես նաև նույն քաղաքի Թ. Աբրահամյանի անվան ավագ դպրոցի հումանիտար հոսքի 10- 12-րդ դասարանների դասագրքերը:

***Բանալի բարեր՝** օտար լեզու, սոցիալ-մշակութային իրավասություն, մշակութաբանական բաղադրիչ, երկրագիտություն, ազգային բնույթ, ավանդույթներ և սովորույթներ:*

**THE ROLE OF THE CULTUROLOGY COMPONENT
IN THE FORMATION OF SOCIOCULTURAL COMPETENCE
(using the example of texts from the Russian language textbooks
for High Schools of the Armenian Republic)**

HOVHANNISYAN ALLA

*PhD in Philology, Associate Professor,
Associate Professor of GSU*

MURADYAN ALVARD

*Graduate of the Master Program
Faculty of Philology, Department of the Russian language and literature, GSU*

The authors of the article reveal the role of culturology component as one of the components of sociocultural competence. This is due to the fact that the integration of students into literature and culture, traditions and realities of the country of the studied (Russian) language takes place within the framework of topics, spheres and situations of communication. The influence of the texts of a regional character on the understanding of the mentality of native Russian speakers and the peculiarities of the communicative behavior of the people in Russia is also determined.

The analytical basis for this study were the textbooks for the 8th – 9th grades of basic school №1 in Martuni, as well as the textbooks for the 10th – 12th grades of the

humanitarian direction of the senior school named after T. Abrahamyan, Martuni town, Gegharkunik Region, the Armenian Republic.

Keywords: *foreign language, socio-cultural competence, culturology component, area studies, national character, traditions and customs.*

THE PROBLEM OF WOMEN'S FREEDOM IN THE ARMENIAN LITERATURE IN THE EARLY 20th CENTURY AND MODERN POLICY AGAINST SEXUAL DISCRIMINATION IN ARMENIA

ISKANDARYAN NAIRA

Associate professor of GSU

e-mail: isnaira@mail.ru

The feminist movement formed in the 19th century had started with a lot of new public, political, and literary approaches that brought up serious questions about women's freedom.

The issue of women's rights arose in the Armenian literature at the end of the 19th century. It is no secret that the 19th and 20th centuries were marked by numerous literary currents, philosophical and social trends which supported the creative imagination and outlook of the Armenian writers. Along with that the taboo topics and prejudices limited possibilities to write about women's rights and freedom.

Gradually the plots about women's freedom, family, morality, and sexual independence begin to saturate and pave the way of the Armenian literature. Armenian writers noticed and went deep into the essence of the feminist problem, which was reflected in their stories.

In the policy of equality of rights of women and men, a great deal of attention is paid to non-governmental organizations. In the West, these play a crucial role in ensuring the legal field of the individual. Gender equality is an imported phenomenon in our country, and this explains the cautious attitude that the citizen of Armenia, both male or female, have to NGOs.

Keywords: *Woman in the Armenian Literature, Women's Rights, Feminism.*

ԿՆՈՋ ԱԶԱՏՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐԸ 20-ՐԴ ԴԱՐԱՍԿԶԲԻ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՄԵՋ ԵՎ ՍԵՌԱԽՏՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԵՄ ՈՒՂՂՎԱԾ ԱՐԴԻ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

ԻՍԿԱՆԴԱՐՅԱՆ ՆԱԻՐԱ

*Բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,
ԳՊՀ հայոց լեզվի և գրականության ամբիոնի դասախոս*

Գաղտնիք չէ, որ 19-20-րդ դարերը աչքի են ընկել գրական, փիլիսոփայական, հասարակագիտական բազմաթիվ հոսանքների, ուղղությունների առատությամբ, որոնք այս կամ այն չափով խթան են հանդիսացել հայ գրողների ստեղծագործական երևակայության և աշխարհայացքի ձևավորման համար: Դրան զուգահեռ, նախապաշարմունքներն ու տարու թեմաները արգելք էին հանդիսանում գրողների համար՝ բարձրաձայնելու մի շարք թեմաների մասին: 19-րդ դարում ձևավորված շարժումը կնոջ ազատագրության վերաբերյալ լուրջ հարցադրումներով սկիզբ է դնում մի շարք հանրային, քաղաքական, գրական մոտեցումների: Կնոջ ազատության, ընտանիքի, բարոյականության, սեռային անկախության մասին պատմող սյուժեները ներթափանցում են գրականություն և ուղղություն տալիս նրան: Հայ գրողներից շատերը գտնում էին, որ սեռային տարբերությունները և դրանցով պայմանավորված ավանդական կարծրատիպերը հաստատում են մարդկային կեցության ողբերգականությունն ու անկատարությունը:

Կնոջ և տղամարդու իրավահավասարության քաղաքականության մեջ մեծ տեղ է հատկացվում հասարակական կազմակերպություններին: Արևմուտքում սրանք ծանրակշիռ դեր են կատարում անհատի իրավական դաշտի ապահովման ոլորտում: Մեզանում այն ներմուծված երևույթ է և դրանով է բացատրվում այն զգուշավոր վերաբերմունքը, որ ՀԿ-ների վերաբերյալ դրսևորում է Հայաստանի քաղաքացին, լինի կին թե տղամարդ:

Բանալի բառեր՝ կինը հայ գրականության մեջ, կանանց իրավունքներ, ֆեմինիզմ:

ПРОБЛЕМА СВОБОДЫ ЖЕНЩИН В АРМЯНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ НАЧАЛА XX ВЕКА И СОВРЕМЕННАЯ ПОЛИТИКА ПРОТИВ ДИСКРИМИНАЦИИ ПО ПОЛОВОМУ ПРИЗНАКУ В АРМЕНИИ

ИСКАНДАРЯН НАИРА

Кандидат филологических наук, доцент,
преподаватель ГГУ

Ни для кого не секрет, что XIX и XX века отличались обилием многочисленных литературных, философских, социологических течений, направлений, которые стимулировали творческое воображение и мировоззрение армянских писателей. В то же время предрассудки и запретные темы были

препятствием для авторов поднимать ряд тем. Феминистское движение 19-го века с серьезными вопросами об освобождении женщин инициирует ряд общественных, политических и литературных подходов. Темы о женской свободе, семье, морали, сексуальной независимости проникают в литературу и направляют его. Многие армянские писатели считают, что гендерные различия и традиционные стереотипы подтверждают трагедию и несовершенство человеческого существования.

В политике равноправия мужчин и женщин большое место отводится общественным организациям. На Западе они играют важную роль в обеспечении правовых рамок личности. В Армении это ввезенное явление, и этим объясняется то осторожное отношение, которое в отношении общественных организаций проявляет гражданин Армении, будь то женщина или мужчина.

Ключевые слова: женщина в армянской литературе, права женщин, феминизм.

APPLYING CLASSROOM ASSESSMENT TECHNIQUES (CATs): REFLECTION ON TEACHING EXPERIENCE

SARGSYAN RUZANNA

*PhD, Associate Professor,
Associate Professor of the Chair of Foreign
Language and Literature, GSU
e-mail: ru-zanna@hotmail.com*

The given paper presents the reflection on teaching with the application of various CATs (Classroom Assessment Techniques). CATs belong to formative assessment and are aimed mainly at monitoring of learning progress. The detailed and deepest study on CATs can be found in the book by Tomas A. Angelo and K. Patricia Cross “Classroom Assessment Techniques: A Handbook for College Teachers” (San Francisco: Jossey-Bass, 1993).

Based on Angelo and Cross’s classification we delivered teaching with the application of some CATs (one or two CATs were selected from five CATs groups). The selected CATs were validated during the second term of this academic year (2019-2020) within master degree students of the Department of English language and literature of the Faculty of Philology in Gavar State University (Armenia) within two courses – “Multilinguistic Didactics” and “Intercultural Communication”. In the view of COVID-19 pandemic and the sanitary situation in the country we switched to distance learning as soon as the state of emergency was announced in March 2020. As a result, both academic programs were

updated (topics covered, assignments, class activities, learning materials and tools, etc.). The application of CATs gave us the opportunity to evaluate the changes and improvements made in the programs. The detailed overview of the techniques used, their benefits and procedures are presented in the given paper.

Keywords: *assessment, formative assessment, Classroom Assessment Techniques (CATs), application of CATs, feedback.*

ԼՍԱՐԱՆԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՁԵՎԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ (դասավանդման փորձի ներկայացում)

ՍԱՐԳՍՅԱՆ ՌՈՒՀԱՆՆԱ

*Մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,
ԳՊՀ օտար լեզվի և գրականության ամբիոնի դասախոս*

Սույն հոդվածում ներկայացված է մեր դասավանդման փորձը լսարանի գնահատման մի շարք ձևերի կիրառմամբ: Լսարանի գնահատման եղանակները ձևավորող գնահատման մասն են կազմում և միտված են առաջին հերթին ուսումնառության առաջընթացի մշտադիտարկմանը: Լսարանի գնահատման ձևերը ներկայացված են Թոմաս Անջելոյի և Պատրիցիա Քրոսի գրքում (Tomas A. Angelo and K. Patricia Cross, Classroom Assessment Techniques: A Handbook for College Teachers, San Francisco: Jossey-Bass, 1993).

Հիմնվելով Անջելոյի և Քրոսի առաջարկած դասակարգման վրա՝ մեր կողմից իրականացվել է փորձարարական ուսուցում լսարանի գնահատման մի շարք ձևերի կիրառմամբ /հոդվածում ներկայացված ձևերի հինգ խմբերից ընտրել ենք մեկ-երկուսը/: Դրանք փորձարկվել են սույն ուսումնական տարվա երկրորդ կիսամյակում Գավառի պետական համալսարանի բանասիրական ֆակուլտետի «Անգլերեն լեզու և գրականություն» բաժնի մագիստրատուրայի ուսանողների հետ երկու դասընթացի շրջանակներում /«Բազմալեզվադիդակտիկա» և «Միջմշակութային հաղորդակցություն»/: COVID-19 համավարակի և դրան հաջորդած Արտակարգ դրության հայտարարումից հետո ս.թ. մարտին անցում կատարվեց հեռավար կրթության: Դրանով պայմանավորված՝ մեր կողմից վերանայվեցին վերոնշյալ դասընթացների առարկայական ծրագրերը /թեմատիկ բովանդակության ընդլայնում, նոր առաջադրանքների մշակում, ուսումնական նյութերի թարմացում և այլն/: Լսարանային գնահատման ձևերի կիրառումը հեռավար դասերի ընթացքում հնարավորություն տվեց պարզելու, թե որքանով էին արդարացված վերոնշյալ փոփոխությունները: Հոդվածում ներկայացրել ենք կիրառված տեխնիկաների մանրամասն նկարագրությունը, դրանց հնարավորությունները, առավելությունները, ինչպես նաև գործարկման ընթացակարգը:

Բանալի բառեր. գնահատում, ձևավորող գնահատում, լսարանի գնահատման ձևեր, հեղափոխող կապ:

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНИК ВНУТРИКЛАССНОГО ОЦЕНИВАНИЯ: ИЗ ОПЫТА ПРЕПОДАВАНИЯ

ՏԱՐԿԻՅԱՆ ՐԱԶԱՆՆԱ

*Кандидат педагогических наук, доцент,
преподаватель кафедры иностранного языка и литературы ГГУ*

В данной статье представлен опыт преподавания с применением различных техник внутриклассного оценивания. Техники внутриклассного оценивания относятся к формирующему оцениванию и направлены в первую очередь на отслеживание прогресса учащихся в процессе обучения. Техники внутриклассного оценивания детально разработаны и представлены в книге Томаса Анджело и Патриции Кросс (Tomas A. Angelo and K. Patricia Cross, Classroom Assessment Techniques: A Handbook for College Teachers, San Francisco: Jossey-Bass, 1993).

Взяв за основу классификацию Анджело и Кросс, нами было проведено опытное обучение с использованием некоторых техник (из каждой группы /было рассмотрено 5 групп/ были выбраны одна-две техники). Техники были апробированы в течение второго семестра этого учебного года (2019-2020) среди студентов магистратуры отделения английского языка и литературы филологического факультета Гаварского государственного университета в процессе прохождения двух дисциплин – “Мультилингводидактика” и “Межкультурная коммуникация”. В связи с санитарно-эпидемиологической ситуацией в стране из-за пандемии КОВИД-19 и последовавшим переходом на дистанционную форму обучения (март 2020 г.), программы дисциплин были пересмотрены нами (тематическое наполнение, задания, учебные материалы и пр.). Техники внутриклассного оценивания предоставили возможность понять, насколько оправданными были изменения в программе. Подробное описание использованных техник, их возможностей, достоинств и процедуры внедрения представлено в данной статье.

Ключевые слова: *оценивание, формирующее оценивание, техники внутриклассного оценивания, применение техник внутриклассного оценивания, обратная связь.*

APPLYING CLUSTERS AND KWL CHARTS TO IMPROVE CRITICAL THINKING SKILLS OF LEARNERS IN EFL CLASS IN ARMENIAN SCHOOLS: RESULTS OF APPLYING THE CASE STUDY METHOD IN EFL CLASS IN THE ARMENIAN SETTING: RESULTS OF THE EXPERIMENTAL TEACHING

BRAGINA NELLI

Graduate of the master program

Faculty of Philology, Department of English language and literature, GSU

e-mail: nelli.bragina@list.ru

SARGSYAN RUZANNA

PhD, Associate Professor,

Associate Professor at the Chair of Foreign Language and Literature,

GSU

e-mail: ru-zanna@hotmail.com

The given paper presents the results of the experimental teaching with the use of the case study method. The cases were developed by us and experimentally validated during our experiment which was delivered with the 8th grade students of Sevan secondary school #1.

Our overall goal was to check experimentally the possibilities of using different types of cases in order to develop the learners' English communicative competence. The results of the experimental teaching show that cases help to enhance the communicative competence of students. Cases suppose a lot of interaction in class, therefore, they improve the communicative skills of the students as well. And though the application of cases requires a certain amount of time (developing cases by the teacher, preparatory stage before implementing them, etc.) they can be a highly efficient tool while teaching/learning EFL.

Keywords: *case-study method, EFL (English as a foreign language), experimental teaching.*

**ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆՈՒՄ ԱՆԳԼԵՐԵՆԻ՝ ՈՐՊԵՍ ՕՏԱՐ ԼԵԶԿԻ ԴԱՍԵՐԻՆ
CASE STUDY ՄԵԹՈԴԻ ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ. ՓՈՐՁԱՐԱՐԱԿԱՆ ՌԻՍՈՒՑՄԱՆ
ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ**

ԲՐԱԳԻՆԱ ՆԵԼԼԻ

*ԳՊՀ բանասիրական ֆակուլտետի «Անգլերեն լեզու և գրականություն»
բաժնի մագիստրատուրայի շրջանավարտ*

ՍԱՐԳՍՅԱՆ ՌՈՒԶԱՆՆԱ

Մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,

Հոդվածում ներկայացված են հայկական լսարանում անգլերենի ուսուցման ընթացքում քեյսերի մեթոդի կիրառմամբ փորձարարական ուսուցման արդյունքները: Մեր կողմից մշակվել էին քեյսեր, որոնք փորձարկվել են Սևանի թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի 8-րդ դասարանում անգլերենի դասավանդման ժամանակ:

Մեր հիմնական նպատակն էր փորձարարական ուսուցման միջոցով ստուգել սովորողների անգլալեզու հաղորդակցական իրազեկությունների (կոմպետենցիաների) զարգացմանը միտված քեյսերի կիրառման հնարավորությունները: Իրականացված փորձարարական ուսուցման արդյունքները ցույց են տալիս, որ քեյսերն օգնում են զարգացնել ուսումնառողների հաղորդակցական կոմպետենցիան: Քեյսերի կիրառումը նաև ենթադրում է ակտիվ հաղորդակցում լսարանում, հետևաբար դրանք նաև նպաստում են սովորողների հաղորդակցական հմտությունների զարգացմանը: Եվ չնայած քեյսերի կիրառումը ենթադրում է որոշակի ժամանակի տրամադրում (քեյսերի մշակում ուսուցչի կողմից, քեյսերի մեթոդի ներդրումից առաջ նախապատրաստական աշխատանքների իրականացում և այլն), նրանք կարող են շատ արդյունավետ գործիք լինել անգլերենի՝ որպես օտար լեզվի ուսուցման գործընթացում:

Բանալի բառեր. *case-study մեթոդ /քեյսերի մեթոդ, անգլերենը որպես օտար լեզու, փորձարարական ուսուցում:*

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДА КЕЙСОВ НА УРОКЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В АРМЯНСКОЙ АУДИТОРИИ: РЕЗУЛЬТАТЫ ОПЫТНОГО ОБУЧЕНИЯ

БРАГИНА НЕЛЛИ

Выпускница магистратуры отделения английского языка и литературы филологического факультета ГГУ

САРКИСЯН РУЗАННА

Кандидат педагогических наук, доцент, преподаватель кафедры иностранного языка и литературы ГГУ

В данной статье представлены результаты опытного обучения с использованием метода кейсов при обучении английскому языку в армянской аудитории. Нами были разработаны кейсы, которые были экспериментально протестированы во время опытного обучения среди учеников 8-го класса средней школы N1 г. Севана.

Нашей основной целью было путем опытного обучения проверить возможности использования различных видов кейсов (ситуативных задач), направленных на развитие англоязычной коммуникативной компетенции учащихся. Результаты проведенного опытного обучения показывают, что кейсы помогают развить коммуникативную компетенцию учащихся. Использование кейсов предполагает интеракцию (коммуникацию) в классе, следовательно, они также способствуют развитию коммуникативных навыков учащихся. И несмотря на то, что использование кейсов требует определенного количества времени (разработка кейсов со стороны учителя, подготовительный этап перед внедрением метода кейсов и т.д.), они могут быть весьма эффективным инструментом в процессе обучения английскому языку как иностранному.

Ключевые слова: метод кейсов (кейс-стади), английский как иностранный, опытное обучение.

ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДА УЧЕБНОЙ ДИСКУССИИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В ШКОЛАХ РА: ИЗ ОПЫТА ПРЕПОДАВАНИЯ

МУДОЯН АНАИТ

*Выпускница магистратуры отделения русского языка и литературы
филологического факультета ГГУ
e-mail: anahitmudoyan@mail.ru*

САРКИСЯН ГАЯНЕ

*Кандидат педагогических наук, доцент,
преподаватель кафедры иностранного языка и литературы ГГУ
e-mail: gaya-sargsyan@mail.ru*

В статье рассматривается использование учебной дискуссии на уроках русского языка и литературы в школах РА. Представлено понятие учебной дискуссии как метода обучения, роль и значение дискуссии в процессе учебной деятельности. В ходе исследования было решено экспериментально проверить целесообразность и эффективность использования учебной дискуссии на уроке русского языка и литературы в одной из школ РА. Опытное обучение было проведено в 8-ом классе школы № 1 имени Сурена Макаряна с. Сарухан Гегаркуникской области РА. Основной целью опытного обучения было показать эффективность занятия по русскому языку и литературы с применением метода учебной дискуссии. В статье подробно представлено описание опытного обучения:

цель и задачи урока, ход урока-дискуссии (подготовительный этап, проведение дискуссии, обсуждение результатов – обратная связь).

Ключевые слова: русский язык и литература в школах Армении, дискуссия, учебная дискуссия, опытное обучение.

**ՀՀ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՄ ՌՈՒՍԱՑ ԼԵԶԿԻ ԵՎ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԱՍԵՐԻՆ
ՌՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՔՆՆԱՐԿՄԱՆ ՄԵԹՈԴԻ ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ. ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ
ՓՈՐՁԻՑ**

ՄՈՒԴՈՅԱՆ ԱՆԱՀԻՏ

*ԳՊՀ բանասիրական ֆակուլտետի «Ռուսաց լեզու և գրականություն»
բաժնի մագիստրատուրայի շրջանավարտ
ՍԱՐԳՍՅԱՆ ԳԱՅԱՆԵ*

*Մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,
ԳՊՀ Օտար լեզվի և գրականության ամբիոնի դասախոս*

Հոդվածում դիտարկվում է ՀՀ դպրոցներում ռուսաց լեզվի և գրականության դասերին ուսումնական քննարկման մեթոդի կիրառումը:

Հոդվածում ներկայացված է ուսումնական քննարկման մեթոդի հասկացությունը, մեթոդի դերն ու նշանակությունը ուսումնական գործընթացում: Հետազոտության ընթացքում որոշվել էր փորձարարաբար ստուգել ուսումնական քննարկման մեթոդի կիրառման նպատակահարմարությունը և արդյունավետությունը ռուսաց լեզվի և գրականություն դասի ժամանակ ՀՀ դպրոցներից մեկում: Փորձարարական ուսուցումն իրականացվել է ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Սարուխան գյուղի Սուրեն Մակարյանի անվան թիվ 1 դպրոցի 8-րդ դասարանում: Փորձարարական ուսուցման հիմնական նպատակը ուսումնական քննարկման մեթոդի կիրառմամբ ռուսաց լեզվի և գրականության դասի արդյունավետության վերհանումն էր: Հոդվածում մանրամասնորեն ներկայացված է փորձարարական ուսուցման նկարագիրը. դասի նպատակը և խնդիրները, դասի ընթացքը՝ նախապատրաստական փուլը, անցկացումը և արդյունքների քննարկումը՝ հետադարձ կապը:

Բանալի բառեր. ռուսաց լեզուն և գրականությունը Հայաստանի դպրոցներում, քննարկում, ուսումնական քննարկում, փորձարարական ուսուցում:

**APPLYING DISCUSSION METHOD AT RUSSIAN LANGUAGE AND LITERATURE
CLASSES IN ARMENIAN SCHOOLS: REFLECTION ON TEACHING EXPERIENCE**

MUDOYAN ANAHIT

Graduate of the master program
Faculty of Philology, Department of Russian language and literature, GSU
SARGSYAN GAYANE
PhD, Associate Professor,
Associate Professor of the Chair of Foreign Language and Literature, GSU

The given paper discusses applying discussion method at Russian language and literature class in Armenian schools. The notion of discussion as a learning/teaching method, its role and significance in the educational activities is presented. While conducting the research it was decided to check experimentally the efficiency of the implementation of the method at a Russian language and literature class in one of Armenian schools. The experimental teaching was delivered with the 8th grade students of school #1 after Suren Makaryan of Sarukhan village (Gegharkunik region of the Republic of Armenia). The main goal of the experimental teaching was to reveal the efficiency of the teaching sessions with the application of classroom discussion. The detailed description of the experimental teaching is presented in the given paper: the overall goal and specific objectives of the lesson, its procedure (preparation stage, holding class discussion, reflecting on the results – getting feedback).

Keywords: *Russian language and literature in Armenian schools, discussion, class discussion, experimental teaching.*

COMPARATIVE STUDY OF LEXICAL STYLISTIC DEVICES IN "HARRY POTTER AND THE PHILOSOPHER'S STONE" BY J. K. ROWLING

MKRTCHYAN SIRANUSH
Specialist at the Foreign Relations and Media Department, GSU
e-mail: s.mkrtchyan@gsu.am

The article focuses on the peculiarities of the translation of some stylistic devices into Armenian taken from "Harry Potter and the Philosopher's Stone" by J. K. Rowling. More particularly, the objectives of the paper are to investigate some lexical stylistic devices used both in English and Armenian texts, to highlight particular challenges in translating literary texts with the focus on the use and the translation of stylistic devices in J.K. Rowling's novel in terms of sentence structure. From among Rowling's Harry Potter series we choose "Harry Potter and the Philosopher's Stone" since it is the first novel in Harry Potter series and J. K. Rowling's debut novel, we find it pertinent to use examples from this very book as objects for study. Furthermore, Harry Potter

series are well-known with readers all over the world and the book is a great store of stylistic devices.

Keywords: translation, stylistic device, metaphor, simile, pun, meaning. translation strategy, wordplay, novel, source text, target language.

**ԲԱՌԱՈՃԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՌԻՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆԸ
Ջ. Ք. ՌՈՈՒԼԻՆԳԻ «ՀԱՐՐԻ ՓՈԹԵՐԸ ԵՎ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԱԿԱՆ ՔԱՐԸ»
ՎԵՊՈՒՄ**

ՄԿՐՏՉՅԱՆ ՍԻՐԱՆՈՒՅՇ

ԳՊՀ արդարքին կապերի և լրատվության բաժնի մասնագետ

Հոդվածը նվիրված է Ջ. Ք. Ռոուլինգի «Հարրի Փոթերը և փիլիսոփայական քարը» վեպից վերցված որոշ պատկերավորման բառաոճական հնարների հայերեն թարգմանության առանձնահատկություններին: Մասնավորապես հոդվածի նպատակն է ուսումնասիրել որոշ բառաոճական հնարներ, որոնք օգտագործվում են ինչպես անգլերեն, այնպես էլ հայերեն տեքստերում, առանձնացնել գրական տեքստերի թարգմանության մարտահրավերները՝ շեշտը դնելով Ռոուլինգի վեպում բառաոճային հնարների օգտագործման և թարգմանության վրա: Ռոուլինգի «Հարի Փոթեր» շարքից ընտրել ենք «Հարրի Փոթերը և փիլիսոփայության քարը», քանի որ այն «Հարի Փոթեր» շարքի առաջին վեպն է և նպատակահարմար է կիրառել օրինակներ հենց այս գրքից՝ որպես ուսումնասիրության առարկա: Ինչպես նաև այս շարքը հայտնի է ամբողջ աշխարհում և ոճական հնարքների մեծ պաշար ունի:

Բանալի բառեր. թարգմանություն, պարկերավորման միջոց, փոխաբերություն, համեմատություն, բառախաղ, իմաստ, թարգմանական ռազմավարություն, վեպ, բնագիր տեքստ, նպատակային լեզու:

**СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ЛЕКСИКО-СТИЛИСТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ В
РОМАНЕ ДЖОАН КЭТЛИН РОУЛИНГА «ГАРРИ ПОТТЕР И ФИЛОСОФСКИЙ
КАМЕНЬ»**

ՄԿՐՏՉԻԱՆ ՏԻՐԱՆՈՒՅՇ

Специалист отдела внешних связей и СМИ ГГУ

Статья посвящена исследованию особенностей перевода на армянский язык некоторых лексико-стилистических средств изображения в романе Д. К. Роулинга «Гарри Поттер и философский камень». Наша цель, в частности, заключалась в

изучении тех лексико-стилистических средств, которые используются как в английском, так и в армянском текстах, в выявлении проблемы перевода литературных текстов, акцентируя внимание на использование и перевод лексико-стилистических средств в романе Роулинга.

Из серии романов «Гарри Поттер» Роулинга мы выбрали первый роман - «Гарри Поттер и философский камень», так как считаем, что целесообразно в качестве предмета изучения использовать примеры именно из этой книги. Также эта серия пользуется популярностью у читателей во всем мире и обладает большим потенциалом в плане стилистических приемов.

Ключевые слова: перевод, средства образности, метафора, сравнение, игра слов, значение, стратегия перевода, роман, оригинальный текст, целевой язык.

ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄՊԱՍՈՒՄՆԵՐԻ ՖԵՆՈՄԵՆԸ ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔԻ ՏԻՐՈՒՅԹՈՒՄ

ՔՈՒՐՔՅԱՆ ԼՈՒՍԻԿ

Մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,
ԳՊՀ դասախոս

e-mail: lqurqchyan@mail.ru

ՎԱՀԱՆՅԱՆ ԱՐՄԻՆԵ

«ՀԱՅԲՈՒՍԱԿ» համալսարանի հումանիտար ֆակուլտետի
մանկավարժության և հոգեբանության ամբիոնի ասիստենտ

e-mail: a.v.vahanyan@gmail.com

**«Ուրախության սպասումը նույնպես ուրախություն է»:
Լեսսինգ**

Այս հոդվածում քննարկվում է սոցիալական հոգեբանության արդի խնդիրներից մեկը՝ սոցիալական սպասումները և դրանց դերը անձի ձևավորման գործընթացում: Մասնավորապես անդրադարձ է արվում հոգեբանական գիտական գիտելիքների կառուցվածքում տվյալ ֆենոմենի տեսական վերլուծություններին և հեղինակային մոտեցումներին:

Բանալի բառեր՝ սպասում, դիրքորոշում, սոցիալական սպասումներ, նորմեր-սպասումներ, ինտերֆերենցիա, էքսպեկտացիա, փոխազդեցությունների համակարգ:

THE ROLE OF SOCIAL EXPECTATIONS IN THE PROCESS OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE PERSONALITY

KURKCHYAN LUSIK

*PhD in Pedagogical Sciences,
associate Professor, GSU Lecturer*

VAHANYAN ARMINE

*Assistant at the Chair of Pedagogy and Psychology
Faculty of the Humanities, HAYBUSAK University, Yerevan*

This article discusses one of the most pressing problems of social psychology: social expectations and their role in the process of personality formation. In particular, we are talking about the theoretical analysis and author's approaches to this phenomenon in the structure of psychological scientific knowledge.

Keywords: expectation, position, social expectations, norms-expectations, interference, exposure, interaction system:

РОЛЬ СОЦИАЛЬНЫХ ОЖИДАНИЙ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ

КУРКЧЯН ЛУСИК

*Кандидат педагогических наук, доцент,
преподаватель ГГУ*

ВАГАНЯН АРМИНЕ

*Ассистент кафедры педагогики и психологии
Ереванского университета «АЙБУСАК»*

В данной статье обсуждается одна из актуальных проблем социальной психологии: социальные ожидания и их роль в процессе формирования личности. В особенности, рассматриваются теоретические аспекты и авторские подходы данного феномена в структуре психологического научного знания.

Ключевые слова: ожидание, позиция, социальные ожидания, нормы-ожидания, интерференция, экспектация, система взаимодействия.

ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ԵՎ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ
ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ ՀԱՆՐԱԿԻԹԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՄ

ՆԱԽՐԱՏՅԱՆ ՄԱՐԻԱՄ

ԳՊՀ որակի ապահովման բաժնի մասնագետ
m.nakhratyan@gsu.am

ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ ԽԱՉԻԿ

Գավառի թիվ 7 միջնակարգ դպրոցի ուսուցիչ
q.hayrapetyan@gsu.am

Հոդվածում ներկայացվում է տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաների (ՏՀՏ) կիրառման կարևորությունը ՀՀ դպրոցներում, նրանց համալրվածությունը և նպատակային կիրառումը ուսուցիչների և աշակերտների կողմից:

Բանալի բառեր՝ տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաներ, համացանց, համակարգիչ, դպրոց, կրթություն:

THE USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN PUBLIC
SCHOOLS

NAKHRATYAN MARIAM

Specialist at Quality Assurance Department of GSU

HAYRAPETYAN KHACHIK

Teacher at Gavar secondary school # 7 after G. Mnatsakanyan

In the article the importance of the use of information and communication technologies "ICT" in Armenian schools, their staffing, targeted use by teachers and students is presented.

Keywords: Information and communication technologies, internet, computer, school, education.

ПРИМЕНЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ И КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ
В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ

НАХРАТЯН МАРИАМ

Специалист отдела обеспечения качества ГГУ

АЙРАПЕТЯН ХАЧИК

Учитель средней школы N 7 г. Гавар

В статье представлена важность применения информационных и коммуникационных технологий (ИКТ) в школах РА, их формирование и целевое использование учителями и учащимися.

Ключевые слова: информационные и коммуникационные технологии, интернет, компьютер, школа, образование.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐԻ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ՄԻ ՔԱՆԻ ՀԱՐՑԵՐԻ ԾՈՒՐՋ

ՀԱԿՈՐՅԱՆ ՀՐԱՆՈՒՇ

Իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
Գավառի պետական համալսարանի և
Հայաստանի պետական կառավարման ակադեմիայի
դասախոս
e-mail: hranush.hranti@gmail.com

Հոդվածը նվիրված է Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի պարզամավորի կարգավիճակի մի քանի հարցերի, որոնք քննարկվում են ՀՀ սահմանադրական փոփոխությունների համալսարանում: Ներկայացվում են պարզամավորի թեկնածուներին առաջադրվող պահանջները, օրենսդիր մարմնի անդամի սահմանադրական լիազորությունները, գործունեության սահմանափակումներն ու երաշխիքները, քաղաքական և սահմանադրական պարասխանաբանության հիմնահարցերը, պարզամավորի մանդատի առանձնահատկությունները, անդրադարձ է կատարվում համամասնական, մեծամասնական և խառը ընտրակարգերին, դրանց փարբերություններին, դրական կողմերին ու թերություններին: Ուսումնասիրության առարկա են դառնում նաև պառլամենտական մեծամասնության և փոքրամասնության փոխհարաբերությունների խնդիրները, կարևորվում են պառլամենտարիզմի և պառլամենտական ժողովրդավարության զարգացումը, պառլամենտական աշխատանքի մշակույթի արմատավորումը: Ի թիվս այլ առաջարկությունների՝ հիմնավորվում է, որ անհրաժեշտ է «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքում փոփոխություն կատարել և ամրագրել, որ «Պարզամավորը իրավունք ունի դուրս գալու խմբակցության կազմից, եթե վայր է դնում մանդատը»: Առաջարկվում է սահմանադրորեն ամրագրել, որ առնվազն երեսուն փարին լրացած և առնվազն հինգ փարվա աշխատանքային փորձ ունեցող անձը կարող է դառնալ ՀՀ Ազգային ժողովի պարզամավոր: Նշվում է, որ պարզամավորը իր մանդատը պետք է կրի

պատասխանատվության բարձր զգացումով և իր արդյունավետ գործունեությամբ ու ազգային արժեհամակարգով օրինակ ծառայի իր ընտրողների համար:

Բանալի բառեր՝ Ազգային ժողով, օրենսդիր իշխանություն, պատգամավորական մանդատ, անձեռնմխելիության իրավունք, սահմանադրական լիազորություն, պատասխանատվություն, համամասնական ընտրակարգ, մեծամասնական ընտրակարգ, պառլամենտարիզմ, պառլամենտական ժողովրդավարություն:

ON SOME ISSUES RELATED TO THE STATUS OF DEPUTIES OF THE NATIONAL ASSEMBLY OF THE ARMENIAN REPUBLIC

HAKOBYAN HRANUSH

*Doctor of Law, Professor,
Lecturer of Gavar State University and
Public Administration Academy of the RA*

The article is dedicated to several issues of the status of deputies of the National Assembly of the Armenian Republic, which are discussed in the context of the RA constitutional amendments. The article presents the requirements for candidates, the constitutional powers, as well as the restrictions and guarantees of the activity of the member of legislature, the issues of political-constitutional responsibility and the peculiarities of the deputy's mandate; the proportional, majoritarian and mixed electoral systems, as well as their differences, positive sides and shortcomings are addressed. The issues of relations between the parliamentary majority and minority are also being studied; importance is attached to the development of parliamentarism and parliamentary democracy, the rooting of the culture of parliamentary activities. Among other proposals, the article substantiates that it is necessary to make changes in the constitutional law "Rules of Procedure of the National Assembly" to fix that "the Deputy has the right to leave the faction if he resigns". It is proposed to enshrine in the Constitution that a person who has reached at least thirty years of age and has at least five years of work experience can become a deputy of the RA National Assembly. It is mentioned that the deputy should carry out his mandate with a high sense of responsibility and represent an example to his voters.

Keywords: *National Assembly, legislative power, deputy's mandate, right to immunity, constitutional powers, responsibility, proportional electoral system, majoritarian electoral system, parliamentarism, parliamentary democracy.*

О НЕКОТОРЫХ ВОПРОСАХ СТАТУСА ДЕПУТАТА НАЦИОНАЛЬНОГО СОБРАНИЯ РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ

АКОБЯН ГРАНУШ

*Доктор юридических наук, профессор,
преподаватель Гаварского государственного университета и
Академии государственного управления Армении*

Статья посвящена вопросам статуса депутата Национального Собрания Республики Армения, которые обсуждаются в контексте конституционных реформ РА.

Представлены требования к кандидатам депутата, конституционные полномочия члена законодательного органа, ограничения и гарантии их деятельности, вопросы политической и конституционной ответственности, особенности мандата депутата, обсуждаются пропорциональная, мажоритарная и смешанная избирательные системы, их отличия, преимущества и недостатки. Изучаются также проблемы взаимоотношений парламентского большинства и меньшинства, пути развития парламентаризма, парламентской демократии, укоренения культуры парламентской работы.

В числе прочих предложений обосновывается необходимость внесения поправки в конституционный закон «Регламент Национального Собрания», закрепившей, что «депутат имеет право выйти из фракции в случае его отказа от мандата». Предлагается закрепить в Конституции, что депутатом Национального Собрания РА может стать лицо, достигшее тридцатилетнего возраста и имеющее трудовой стаж не менее пяти лет. Отмечается, что депутат должен выполнять свои полномочия с большой ответственностью и служить примером для своих избирателей.

Ключевые слова: *Национальное Собрание, законодательная власть, депутатский мандат, право на неприкосновенность, конституционные полномочия, ответственность, пропорциональная избирательная система, мажоритарная избирательная система, парламентаризм, парламентская демократия.*

«ԱՍՈՐԱՀՌՈՄԵԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳԻՐՔԸ» ՈՐՊԵՍ ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ՎԱՂՔՐԻԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ

ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ ՍԱՄՎԵԼ

Իրավաբանական գիտությունների թեկնածու,
դոցենտ,

Գավառի պետական համալսարանի
դասախոս

e-mail: khachatryan08@mail.ru

Սույն հեփազդությունն նպատակն է ապացուցել, որ «Ասորահռոմեական օրենսգիրքը» հայկական է, ժամանակին կազմվել է Գրիգոր Լուսավորչի կողմից՝ Հայաստանում և Հռոմեական կայսրության հայաշար նահանգներում կիրառելու համար: Եվ Ներսես Լամբրոնացու կողմից 12-րդ դարի վերջին այն հարմարեցվել է ժամանակի իրադրությանն ու լեզվական պահանջներին և հայերենից թարգմանվել ասորերեն և արաբերեն՝ հարևան մուսուլմանական պետություններում հայերի ու ասորիների նկատմամբ մուսուլմանական դատարաններում կիրառելու համար: Դրա հիմնավորման համար պատմական և գիտական աղբյուրներից բերվում են բազմաթիվ փաստեր՝ կիրառելով վերացարկման, էվրիստիկական, վերլուծության, պատմահամեմատական, կորած օղակների վերականգնման և այլ մեթոդներ:

Բանալի բառեր՝ Կիլիկիայի հայկական պետություն, Գրիգոր Լուսավորիչ, Ներսես Լամբրոնացի, «Համառոտ քաղաքական օրենսդրություններ», «Ասորահռոմեական օրենսգիրք», շարիաթ, մուսուլմանական դատարաններ:

**"SYRIAN-ROMAN CODE OF LAW" AS A MONUMENT OF AN EARLY CHRISTIAN
ARMENIAN LAW**

KHACHATRYAN SAMVEL

PhD in Law,

Associate Professor, GSU Lecturer

In Russian, Western European historical, literary and legal sources the "Syrian-Roman Code of law" or the "Law of kings Constantine, Theodosius and Leo - the emperors of Rome" is considered to have been published by the Roman State in the 4th-5th centuries. It exists only in Armenian, Syrian (Assyrian) and Arabic languages.

The Code of law is argued to have been Roman-Syrian and its Armenian version was translated by Bishop Nerses Lambronatsi and adopted by the Armenian State of Cilicia in the late 12th century. However, the Syrian (Assyrian) people couldn't have had a Code or a Code of law. The Code is a sign and manifestation of positive law and state, but not law in general. The Assyrian people were deprived of statehood already in the 7th century B.C., and nothing is known about the Assyrian law. As for the Roman slave state, it had never published codes in languages of conquered nations, and in the 4th-5th centuries, the Roman Empire had no such codified law. Besides, there is no evidence of the "Code of law" belonging to these nations in Roman, Greek, Assyrian and Arabic sources.

Today, the "Code of law" is called "Laconic civil statutes" instead of "Syrian-Roman Code of law". It was compiled by Gregory the Illuminator in the early 4th century on the basis of Armenian Zoroastrian sources and was intended to be used in Great Armenia, the first Christian State, as well as in Eastern provinces of the Roman Empire populated mainly by Armenians. Roman Emperor Constantine the Great handed over these provinces to Armenian King Tiridates III (a former Roman commander) as well as approved of the Code of law to be used in these Roman-Armenian provinces.

It is proved in the article that the Armenian State of Cilicia and the neighboring Turkish and Arab speaking Muslim states were populated not only by Armenians, but also by other nations professing Christianity - Assyrians, Arabs, and Greeks. Legal proceedings in these newly formed states were conducted in Arabic language, based on Sharia. The Muslim courts did not have a code of laws applied to representatives of these Christian nations to regulate their civil and matrimonial relations.

This is why in the late 12th century the authorities of the Armenian State of Cilicia initiated the translation of "Laconic civil statutes" (the "Code of law") into Arabic and other languages in order to systematize and unify civil and matrimonial relations, as well as to use the "Code of law" in both Muslim and Christian courts.

It is also proved that Nerses Lambronatsi did not translate this Code of law from any other language. He had only adapted the existing ancient Armenian text to legal and linguistic realities of his time.

Keywords: *Armenian State of Cilicia, Gregory the Illuminator, Nerses Lambronatsi, "Laconic civil statutes", "Syrian-Roman Code of law", Sharia, Muslim courts.*

«СИРИЙСКО - РОМЕЙСКИЙ СУДЕБНИК» КАК ПАМЯТНИК РАННЕХРИСТИАНСКОГО АРМЯНСКОГО ПРАВА

ХАЧАТРЯН САМВЕЛ

Кандидат юридических наук, доцент,

В русских, западноевропейских историко-литературных и правоведческих источниках «Сирийско-римский (ромейский) Судебник» или «Закон царей Константина, Феодосия и Льва – царей ромейских» считается изданным римским государством в 4-5-ом веках. Он существует только на армянском, сирийском (ассирийском) и арабском языках. Бездоказательно утверждается, что этот судебник является именно римско-сирийским, а его армянская версия была переведена с ассирийского епископом **Нерсесом Ламбронаци** и реципирована армянским Киликийским государством в конце 12-ого века. Но сирийский (ассирийский) народ не мог иметь кодекса или судебного. Кодекс является признаком и проявлением позитивного права и государства, а не права вообще. Ассирийский же народ еще в 7-ом веке до н. э. был лишен государственности, и об ассирийском праве ничего не известно. Римское же рабовладельческое государство на языках завоеванных народов кодексов не издавало. Да и сама Римская империя в 4-5-ом веках такого кодифицированного закона не имела. Кроме того в римских, греческих, ассирийских и арабских источниках нет никаких свидетельств о принадлежности «Судебника» этим народам.

Настоящее название «Судебника» – «Лаконичные гражданские законоположения», а не «Сирийско-римский Судебник». Он был составлен Григорием Просветителем в начале 4-ого века, на основе армянских зороастрийских источников, и предназначен для применения в Великой Армении, первом христианском государстве, а также в тех восточных провинциях Римской империи, которые были населены в основном армянами. Эти провинции римским императором Константином Великим были переданы в подчинение армянскому царю Тиридату Третьему – бывшему римскому полководцу. Применение кодекса в этих римско-армянских провинциях было санкционировано также Константином Великим.

Доказывается, что в Киликийском армянском государстве и в соседних туркоязычных и арабо-язычных мусульманских государствах, кроме армян компактно проживали и другие народы, исповедовавшие христианство – ассирийцы, арабы, греки. Судопроизводство в новообразованных государствах велось на арабском языке, на основе шариата, и в мусульманских судах не было свода законов, применяемых к представителям этих христианских народов для регулирования их гражданско-правовых и брачно-семейных отношений.

Поэтому в конце 12-ого века властями Киликийского армянского государства был **иницирован** перевод «Лаконичных гражданских законоположений» («Судебника»), на арабский и другие языки, для приведения к единой системе и единообразию гражданско-правовых и брачно-семейных отношений, а также для применения «Судебника» как мусульманскими, так и христианскими судами.

Доказывается также, что **Нерсес Ламбронаци** не переводил этот судебник с какого-либо языка. Он только приспособил существующий древнеармянский текст к правовым и языковым реалиям своего времени.

Ключевые слова: Киликийское армянское государство, Григор Просветитель, Нерсес Ламбронаци, «Лаконичные гражданские законоположения», «Сирийско-римский Судебник», шариат, мусульманские суды.

ՊՐՈԲԱՅԻԱՅԻ ՀԱՍԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ, ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՓՈՐՁՆ ԵՎ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ ԳԵՂԵՑԻԿ

ԳՊՀ դասախոս,

«Նուսրիկանության կրթահամալիրի ակադեմիայի քրեական դատավարության ամբիոնի դասախոս

e-mail: gexecik_vardanyan@mail.ru

ՏԵՐ-ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ ԱՍՏԴԻԿ

ԳՊՀ հումանիտար մասնագիտությունների ֆակուլտետի իրավագիտություն բաժնի մագիստրատուրայի

երկրորդ կուրսի ուսանողուհի

e-mail: astgh9696@mail.ru

Հոդվածը նվիրված է պրոբացիայի ինստիտուտին: Նպատակն է բացահայտել պրոբացիայի ինստիտուտի սոցիալ-իրավական էությունը, առանձնահատկությունները, կիրառման միջազգային փորձը, ներկայացնել ուսումնասիրվող ինստիտուտի կարևորությունն արդարադատության արդյունավետության բարձրացման գործում և հանցագործություն կատարած անձի ուղղման ու վերասոցիալականացման հարցում: Օգտագործվել են վերլուծական, իրավահամեմատական մեթոդները, որոնց կիրառմամբ ուսումնասիրվել են Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությունը, ինչպես նաև օտարերկրյա որոշ պետությունների իրավական համակարգում ու իրավակիրառ պրակտիկայում գործող սկզբունքները և տեսաբանների հեղափոխությունները: Արվում է հետևություն, որ անհրաժեշտ է ներդնել այլընտրանքային պատժատեսակներ, քանի որ չափազանց շատ են կիրառվում ազատազրկման ձևով պատիժները, ինչը բացասական ազդեցություն է ունենում ոչ միայն կոնկրետ անձի այլև հասարակության համար:

Բանալի բաներ՝ պրորազիա, սկզբունք, այլընտրանքային պատիժ, միջազգային փորձ, Հայաստանի Հանրապետության իրավական համակարգ, իրավակիրառ պրակտիկա:

THE CONCEPT OF PROBATION, INTERNATIONAL EXPERIENCE AND ITS APPLICATION PECULIARITIES

VARDANYAN GEGHETSİK

*Lecturer, Gavar State University,
Lecturer of the Department of Criminal Justice of
the Academy of the RA Police Educational Complex*

TER-GASPARYAN ASTGHİK

*2nd -year Master student, Faculty of Humanities,
Department of Jurisprudence Gavar State University*

The article is dedicated to the Probation Institute. The aim is a) to reveal the socio-legal essence, the peculiarities, the international experience of application of the Probation Institute, b) to introduce the importance of the mentioned institute in raising the efficiency of judicial system, as well as in readjusting and resocializing of the person who has committed a crime. Analytical, legal-comparative methods have been used in the article to study the legislation of the Republic of Armenia, as well as the acting principles in the legal system and legal proceedings and theorists' research of some foreign countries. In conclusion it has been mentioned that it is necessary to invest alternative types of punishment as the punishment in the form of deprivation of liberty, which affects negatively not only a concrete person, but also the society.

Keywords: *probation, principle, alternative punishment, international experience, legal system of the Republic of Armenia, enforcement practice.*

ПОНЯТИЕ ПРОБАЦИИ, МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ И ОСОБЕННОСТИ ЕЁ ПРИМЕНЕНИЯ

ВАРДАНЯН ГЕХЕЦИК

*преподаватель ГГУ,
преподаватель кафедры уголовного
судопроизводства Академии Образовательного
комплекса полиции РА*

ТЕР-ГАСПАРЯН АСТГИК

*студентка магистратуры второго курса
отделения юриспруденции, факультета*

Статья посвящена институту пробации. Цель - раскрыть социально-правовую сущность института пробации, его особенности, международный опыт применения, представить важность исследуемого института в деле повышения эффективности правосудия, а также в исправлении и повторной социализации лица, совершившего преступление. Использовались аналитические и нормативно-правовые сравнительные методы для изучения законодательства Республики Армения, а также принципов, действующих в правовой системе и правоприменительной юридической практике некоторых зарубежных государств и исследований теоретиков. Делается вывод, что необходимо внедрить альтернативные меры наказания, поскольку слишком много применяются наказания в виде лишения свободы, что оказывает негативное влияние не только на конкретного человека, но и на общество.

Ключевые слова: *пробация, принцип, альтернативное наказание, международный опыт, правовая система Республики Армения, правоприменительная практика.*